

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA ÚČETNICTVÍ A DANÍ

Vývoj a vyhodnocení procesu oddlužení v České republice a zhodnocení jeho důsledků
pro dlužníka

Development and Evaluation of Debt Relief Process in the Czech Republic and
Assessment of its consequences for Debtor

Student:

Bc. Eva Pospíšilová

Vedoucí diplomové práce:

doc. Ing. Dagmar Bařinová, Ph.D.

Ostrava 2020

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Eva Pospíšilová**

Studijní program: N6208 Ekonomika a management

Studijní obor: 6202T049 Účetnictví a daně

Téma: **Vývoj a vyhodnocení procesu oddlužení v České republice a zhodnocení jeho důsledků pro dlužníka**
Development and Evaluation of Debt Relief Process in the Czech Republic and Assessment of its consequences for Debtor

Jazyk vypracování: čeština

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Základní charakteristika a vývoj insolvenčního řízení v České republice
3. Analýza pozice dlužníka v procesu oddlužení
4. Komparace a vyhodnocení příkladů oddlužení před a po novele insolvenčního zákona
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

HÁSOVÁ, Jiřina a kol. *Insolvenční zákon. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014. 1482 s. ISBN 978-80-7400-555-8.

MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele se vzory a judikaturou*. 5. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. 317 s. ISBN 978-80-7380-675-0.

ŠNOBLOVÁ, Zuzana a Vítězslav NĚMČÁK. *Insolvenční správce*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. 284 s. ISBN 978-80-7357-914-2.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **doc. Ing. Dagmar Bařinová, Ph.D.**

Datum zadání: 22.11.2019

Datum odevzdání: 24.04.2020

Ing. Jana Hakalová, Ph.D.
vedoucí katedry

doc. Ing. Lenka Kauerová, CSc.
proděkanka pro studium
na základě pověření k jednání č.j.
VSB/19/050319/9900 ze dne 24. 9. 2019

Prohlašuji, že jsem celou diplomovou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně.

Přílohy č. 2,3,4 a 5, dané mi k dispozici, jsem samostatně doplnila.

V Ostravě dne 20. 4. 2020

Pospíšilová
Bc. Eva Pospíšilová

Obsah

1	Úvod.....	5
2	Základní charakteristika a vývoj insolvenčního řízení v České republice.....	6
2.1	Účel a prameny insolvenčního práva	6
2.2	Základní pojmy v insolvenčním řízení.....	8
2.2.1	Insolvenční zákon	8
2.2.2	Procesní subjekty	9
2.2.3	Insolvenční řízení.....	13
2.2.4	Insolvenční rejstřík	13
2.2.5	Úpadek dlužníka	14
2.2.6	Insolvenční návrh.....	14
2.2.7	Majetková podstata	16
2.3	Pohledávky v insolvenčním řízení	17
2.3.1	Druhy pohledávek v insolvenčním řízení	19
2.4	Způsoby řešení úpadku dlužníka.....	20
2.5	Konkurs	22
2.6	Reorganizace	23
2.7	Vývoj úpadkového práva v České republice.....	24
2.7.1	Novela zákona č. 64/2017 Sb.	26
2.7.2	Novela zákona č. 31/2019 Sb. a 230/2019 Sb.	31
3	Analýza pozice dlužníka v procesu oddlužení.....	32
3.1	Řešení úpadku oddlužením	32
3.2	Insolvenční návrh a návrh na povolení oddlužení.....	35
3.3	Rozhodnutí o povolení oddlužení	36
3.4	Zpráva pro oddlužení a přezkum pohledávek	37
3.5	Způsoby oddlužení	39
3.5.1	Zpeněžení majetkové podstaty.....	39
3.5.2	Plnění splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty.....	40
3.6	Rozbor vybraných změn v oddlužení.....	47
3.6.1	Akreditované osoby	47
3.6.2	Odborné sociální poradenství	49
3.6.3	Povinnost dlužníka vynaložit veškeré úsilí při uspokojování pohledávek věřitelů	56
3.7	Shrnutí.....	57
4	Komparace a vyhodnocení příkladů oddlužení před a po novele insolvenčního zákona	58

4.1	Průměrný dlužník vstupující do oddlužení	58
4.2	Komparace zpeněžení majetku dlužníka.....	59
4.2.1	Dlužník dle spisové značky KSUL 69 INS 23933/2019	60
4.2.2	Dlužník dle spisové značky KSBR 27 INS 19587/2019	61
4.2.3	Dlužník dle spisové značky KSUL 74 INS 20474/2019	61
4.2.4	Shrnutí komparace zpeněžení majetku dlužníka	63
4.3	Komparace oddlužení osob zvláště zranitelných	63
4.3.1	Dlužník dle spisové značky KSHK 33 INS 14036/2019	64
4.3.2	Dlužník dle spisové značky KSUL 69 INS 7760/2019	66
4.3.3	Shrnutí komparace oddlužení osob zvláště zranitelných	71
4.4	Komparace oddlužení ekonomicky aktivních dlužníků	71
4.4.1	Dlužník dle spisové značky KSUL 70 INS 23015/2019	72
4.4.2	Shrnutí komparace oddlužení ekonomicky aktivních dlužníků.....	76
4.5	Opatření k zajištění účelu insolvenčního řízení v důsledku pandemie virového onemocnění COVID-19	77
5	Závěr	79
	Seznam použité literatury	82
	Seznam zkratk	84
	Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	
	Seznam příloh	
	Přílohy	

1 Úvod

Dne 01. 01. 2008 nabyl účinnosti *zákon o úpadku a způsobech jeho řešení*, zvaný také jako *insolvenční zákon*. Nová podoba insolvenčního práva přinesla nejen nové způsoby řešení úpadku právnických osob a podnikatelů, ale také úpravu pro úpadek fyzických osob – institut oddlužení. Insolvenčnímu zákonu se postupem doby dostalo řady novelizovaných znění. Nejvíce podstatnou a nejvíce vítanou změnou je ale pro dlužníky – občany tzv. oddlužovací novela, účinná od 01. 06. 2019. Právě tato novela mění zásadním způsobem postavení dlužníků v procesu oddlužení. Podle ní není důležité, zda dlužník splní určitou předem stanovenou míru dluhů. Důraz je spíše kladen na to, zda vynaloží veškerou možnou snahu, kterou po něm lze spravedlivě požadovat, aby uspokojil věřitele v co největším možném rozsahu. Oddlužením se tak pro více dlužníků otevírá cesta, jak se vypořádat se svými dluhy a zařadit se zpět mezi ekonomicky aktivní obyvatelstvo.

Cílem práce je vyhodnotit oddlužení jako prostředek řešení dluhů a také vyhodnotit, zda byly naplněny cíle, pro něž vstoupila v účinnost oddlužovací novela a novela č. 230/2019 Sb.

Diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol. První a pátá kapitola slouží pro úvod a závěry z probíraného tématu. Stěžejní jsou kapitoly číslo dva, tři a čtyři. Druhá, teoretická kapitola, vymezuje obecné charakteristiky insolvence a vývoj insolvenčního práva. Třetí kapitola, také teoretická, se zabývá změnami postavení dlužníka v procesu oddlužení v důsledku novelizovaných znění insolvenčního zákona. Ve čtvrté, praktické kapitole, je využito nástroje komparace pro praktické srovnání postavení dlužníka v oddlužení před a po účinnosti novelizovaných znění insolvenčního zákona.

K dosažení cílů diplomové práce bylo využito metody syntézy, komparace a odborné literatury zaměřené na problematiku insolvence, převážně novelizovaných znění insolvenčního zákona.

2 Základní charakteristika a vývoj insolvenčního řízení v České republice

Cílem druhé kapitoly je vymezení nejdůležitějších pojmů insolvenčního řízení a zmapování vývoje insolvenčního práva v České republice. Nejprve budou popsány základní pojmy a definováno, co vlastně znamená úpadek dlužníka. Jakým způsobem jej lze řešit a jaká jsou práva a povinnosti subjektů na insolvenčním řízení zúčastněných. Dále je snahou kapitoly zmapovat vývoj insolvenčního práva a zhodnotit dopady hlavních změn insolvenčního zákona na průběh insolvenčního řízení.

2.1 Účel a prameny insolvenčního práva

Hlavní účely insolvenčního práva nejlépe definujeme na příkladu obchodního závodu, který se vlivem špatných rozhodnutí ze strany vedení dostal do existenční krize.

Jakmile se informace o zjevné platební neschopnosti obchodního závodu rozšíří mezi věřitele, motivací každého z věřitelů je maximální uspokojení individuálních nároků na dlužníkovu majetek. Věřitelé si často neuvědomují, že společným postupem by mohli dosáhnout většího uspokojení než prostřednictvím individuálního uplatnění práva. Pokud například věřitel uplatní prostřednictvím exekuce právo na důležitou část výrobního zařízení dlužníka, ten bude důsledkem tohoto kroku ze strany věřitele nucen zastavit výrobu. Hodnota ostatního majetku obchodního závodu dlužníka tímto poklesne. Jak praví Richter: „Prvním účelem insolvenčního práva je těmto ztrátám zabránit, a to tím, že insolvenční právo odejme jednotlivým věřitelům individuální právní prostředky k vymáhání jejich nároků a nahradí je kolektivním procesem insolvenčního řízení.“ (2017, s. 96)

Insolvenční řízení zejména řeší:

- *alokační rozhodnutí*: jak naložit s majetkem vymezeným v majetkové podstatě dlužníka,
- *distributivní rozhodnutí*: jakým způsobem se výtěžek ze zpeněžení majetkové podstaty rozdělí mezi věřitele.

V případě, kdy by byl obchodní závod spravován pouze jedním vlastníkem, by tento neustále zvažoval, zda by bylo neefektivnější:

- obchodní závod prodat v celku,
- prodat jej po částech,
- nebo jej nadále provozovat.

Vlastík by takto sám činil alokační rozhodnutí, přičemž by distributivními rozhodnutími nebyl nijak ovlivněn. Nesl by všechny náklady i výnosy z alokace sám, což by ho nutilo jednat efektivním způsobem.

Pokud ovšem obchodní závod ovlivňuje více subjektů (věřitelé, vlastníci, management...), mají tyto subjekty tendence jednat takovým způsobem, aby z výsledků distributivních rozhodnutí měly co největší prospěch. Tendence k tomuto jednání jsou zesilovány, pokud tyto subjekty ví, že nejsou nuceny nést veškeré náklady svých jednání. Richter uvádí, že: „Druhým podstatným účelem insolvenčního práva je navodit stav, v němž bez ohledu na nesourodost nároků na dlužníkovu majetek bude s dlužníkovými aktivy naloženo pokud možno stejně efektivním způsobem, jakým by s nimi naložil homogenní vlastník – jediný investor.“ (2017, s. 97)

Prameny insolvenčního práva

Mezi prameny insolvenčního práva patří:

- Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (**insolvenční zákon**),
- Vyhláška č. 191/2017 Sb. o náležitostech podání a formulářů elektronických podání v insolvenčním řízení a o změně vyhlášky č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona, ve znění pozdějších prepisů,
- Vyhláška č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů,
- Vyhláška č. 311/2007 Sb. o jednacím řádu pro insolvenční řízení.

Mezi doplňující prameny insolvenčního práva patří zejména:

- Zákon č. 120/2001 Sb. o soudních exekutorech a exekuční činnosti (**exekuční řád**) a o změně dalších zákonů,
- Zákon č. 99/1963 Sb. Občanský soudní řád,
- Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník,
- Zákon č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnících,
- nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/484 o insolvenčním řízení.

2.2 Základní pojmy v insolvenčním řízení

V této podkapitole jsou vymezeny některé základní pojmy, které je nutno znát pro pochopení problematiky insolvence.

2.2.1 Insolvenční zákon

Insolvenční zákon (dále „**IZ**“) je rozdělen do 4 částí:

- *část I. (§ 1 - § 243)*: vymezuje zejména základní pojmy a ustanovení v insolvenčním řízení, způsoby jednání o úpadku, postavení a práva věřitelů v insolvenčním řízení, uplatňování pohledávek a pojem majetkové podstaty,
- *část II. (§ 244 - § 418)*: vymezuje konkurs, reorganizaci a oddlužení jako konkrétní způsoby řešení úpadku, a definuje úpadek finančních institucí,
- *část III. (§ 418a - § 418l)*: vymezuje podmínky pro udělení akreditace osobám poskytující služby v oblasti oddlužení a dohled nad poskytováním těchto služeb,
- *část IV. (§ 419 - § 434)*: vymezuje insolvenční rejstřík, předpisy práva Evropské unie, jež jsou včleněna do české legislativy insolvenčního řízení, a závěrečná ustanovení.

2.2.2 Procesní subjekty

Subjekty zúčastněné na insolvenčním řízení (dále také „řízení“) mají v průběhu řízení určitá práva a povinnosti. Svými úkony mohou řízení ovlivňovat v rozsahu, který jim vymezuje IZ. Za procesní subjekty jsou považováni:

- insolvenční soud,
- dlužník,
- věřitelé, kteří uplatňují svá práva vůči dlužníku,
- insolvenční správce,
- státní zastupitelství,
- likvidátor dlužníka,¹
- Česká národní banka (ve speciálních případech, kdy jako dozorový orgán podává insolvenční návrh na řešení úpadku finančních institucí).²

Insolvenční soud

Insolvenční soud vede soudní řízení, jehož předmětem je úpadek/hrozící úpadek dlužníka a způsob jeho řešení. Rozhoduje o právech a oprávněních účastníků řízení a vykonává dohledací činnost nad dalšími procesními subjekty a průběhem řízení. V řízení rozhoduje vždy formou *usnesení* v incidenčních sporech *rozsudkem*. V prvním stupni řízení probíhá před krajským soudem. Ve druhém stupni v případě odvolání proti rozhodnutí krajského soudu řízení probíhá před vrchním soudem. Příslušnost k soudu, u kterého bude řízení probíhat, je závislá na tom, zda se jedná o dlužníka fyzickou osobu - nepodnikatele, fyzickou osobu - podnikatele, či právnickou osobu.

Dlužník

Dlužník musí splňovat podmínky úpadku, či hrozícího úpadku. Je povinen k plněním vůči věřitelům, která vyplývají ze závazkového vztahu. Návrh na řešení úpadku podává sám, nebo jej na něj podává věřitel, a ve speciálních případech ČNB.

¹ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), Část první, Obecná část, Hlava II: Procesní subjekty, § 9

² Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava IV: Úpadek finančních institucí, § 368 odst. 1

Typy dlužníků v insolvenčním řízení jsou:

- *fyzická osoba*: vymezena dle § 18 a § 23 OZ, každý člověk,
- *fyzická osoba-podnikatel*: vymezena dle § 420, a § 421 OZ, osoba splňující materiální a formální znaky podnikatele,
- *právníká osoba*: vymezena dle § 18 a § 21 OZ, každý podnikatel,
- *právníká osoba-podnikatel*: vymezena pouze dle § 421 OZ, splňující pouze formální znaky podnikatele, zapisující se do OR,
- *právníká osoba-nepodnikatel*: např. spolky, nadace, obecně prospěšné společnosti, které nesplňují formální znaky podnikatele a nezapisují se do OR.

Věřitelé

Věřitelé (nikoliv pouze věřitel, protože mnohost věřitelů je jednou ze základních podmínek vymezení úpadku dlužníka), jsou fyzické či právnické osoby, které uplatňují svá práva vůči dlužníku. Na jejich podnět může být řízení zahájeno a vedeno.

Nezajištění věřitelé

Své pohledávky mohou uplatnit pouze řádnou přihláškou. Jedná se nejčastěji o pohledávky typu spotřebitelských půjček, nezaplaceného vyúčtování vody, elektřiny, nájmu atd., které jsou v řízení uspokojovány poměrně, dle zvoleného způsobu řešení úpadku dlužníka. Přihlášené pohledávky nemají věřitelé zajištěny majetkem náležícím do majetkové podstaty. Ve většině řízení zůstávají právě jejich pohledávky nejvíce neuspokojeny.

Zajištění věřitelé

Své pohledávky mohou taktéž uplatnit pouze přihlášením do řízení. Přihlášené pohledávky mají zajištěny majetkem náležícím do majetkové podstaty. Nejčastějším typem zajištění je zástavní právo, zadržovací právo či omezení převodu nemovitosti. Výplatu ze zajištění mohou obdržet maximálně do výše 100 % přihlášené hodnoty zajištěné pohledávky po odečtu doprovodných nákladů na zpeněžení.

Přednostní věřitelé

Své pohledávky neuplatňují přihláškou, ale přímo, písemně u osoby s dispozičním oprávněním k majetkové podstatě. Jedná se o pohledávky za majetkovou podstatou dle § 168 IZ a pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatu dle § 169 IZ. Příkladem můžeme uvést náhradu hotových výdajů a odměny předběžného správce či likvidátora dlužníka nebo náklady spojené se správnou majetkové podstaty.

Věřitelský výbor

Je ustanoven povinně v případě, je-li počet přihlášených věřitelů vyšší než 50 (ke dni konání schůze věřitelů). Počet členů je nejméně 3 a nejvýše 7, z nichž každý má svého náhradníka. Novela č. 64/2017 Sb. zavedla změny v povinnosti konání schůze věřitelů v případě řešení úpadku dlužníka oddlužením a nepatrným konkursem. Schůze věřitelů se v tomto případě koná pouze tehdy, pokud o to požádá dvojí nadpoloviční většina věřitelů (počítáno dle počtu hlav a dle počtu pohledávek, a to i pokud je přihlášeno 50 a více věřitelů).

Základní povinností věřitelského výboru je chránit společný zájem věřitelů. Cílem je zabezpečit, aby zvolený způsob řešení úpadku byl pro věřitele více spravedlivý a výnosnější než ostatní způsoby řešení úpadku. Mezi další povinnosti, vymezené § 58 IZ, můžeme jmenovat dohled nad činností insolvenčního správce, udělování určitých dispozičních oprávnění, kontrola dlužníkovy účetnictví a plnění jiných úkolů stanovených IZ a insolvenčním soudem (Hásová a kol.).

Zástupce věřitelů

Zástupce věřitelů a jeho náhradník může být schůzí věřitelů zvolen v případě, kdy není volba věřitelského výboru povinná, tedy pokud není přihlášeno více než 50 věřitelů. Výjimky z tohoto pravidla existují pouze v případě nepatrného konkursu a oddlužení. V těchto případech platí, že zástupce věřitelů může být zvolen místo věřitelského výboru i v případě, kdy počet přihlášených věřitelů přesáhne 50. Pro zástupce věřitelů pak platí obdobné povinnosti, jako pro člena věřitelského výboru.³

³ Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), Část první, Obecná část, Hlava II: Procesní subjekty, § 68

Insolvenční správce

Insolvenční správce je jednotlivým dlužníkům ustanoven insolvenčním soudem v rozhodnutí o úpadku. Dle *Sprinz a kol.*: „*Insolvenční správce vykonává procesní práva a plní procesní povinnosti, které mu stanoví IZ. Ze své činnosti je odpovědný insolvenčnímu soudu a věřitelskému výboru. Dohled nad jeho činností vykonává Ministerstvo spravedlnosti.*“ (2019, str. 39)

Státní zastupitelství

Insolvenční zákon umožňuje státnímu zastupitelství do insolvenčních řízení vstupovat, nikoliv je zahájit. Státní zastupitelství vstupuje do řízení, nebo do incidenčního sporu v případě, kdy je třeba chránit veřejný zájem, který by mohl být právním jednáním dlužníka a věřitelů dotčen. Tento zájem musí být znám účastníkům řízení a soudu a musí být přezkoumatelný.

Likvidátor dlužníka

Dle § 200 OZ: „*Zjistí-li likvidátor v průběhu likvidace, že právnická osoba je v úpadku, podá bez zbytečného odkladu insolvenční návrh, ledaže se jedná o případ uvedený v § 201.*“⁴ Likvidátor vstupuje do řízení, pokud se jedná o řešení úpadku konkursem, či reorganizací, a dlužníkem je právnická osoba. Jedná se o likvidátora povolaného oprávněným orgánem právnické osoby,⁵ nebo likvidátora jmenovaného soudem.⁶ V řízení přebírá práva a povinnosti, které by jinak náležely statutárnímu orgánu právnické osoby a nenáleží insolvenčnímu správci.

⁴ Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník (nový). Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. [cit. 28. 03. 2020]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>, § 200

⁵ Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník (nový). Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. [cit. 28. 03. 2020]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>, § 189 odst. 1

⁶ Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník (nový). Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. [cit. 28. 03. 2020]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>, § 191 odst. 1

2.2.3 Insolvenční řízení

Insolvenční řízení je specifickým soudním řízením, v němž je povinností soudu rozhodnout o úpadku dlužníka nebo hrozícím úpadku dlužníka a o způsobech jeho řešení. Vypořádávány jsou majetková (nikoliv osobnostní) práva a dochází k povinnému převodu pohledávek věřitelů na peněžní ekvivalent.

Průběh insolvenčního řízení můžeme rozdělit do několika fází:

- podání insolvenčního návrhu,
- lhůta pro přihlášení pohledávek věřitelů,
- rozhodnutí o úpadku dlužníka,
- věřitelská schůze a přezkumné jednání,
- rozhodnutí o způsobu řešení úpadku dlužníka (Maršíková).

Zdárné ukončení řízení nastává, když jsou pohledávky věřitelů uspokojeny do nejvyšší možné míry a dojde k vypořádání s dlužníkem. V případě reorganizace jsou uspokojeny nejen pohledávky věřitelů, ale i ukončen *ozdravný proces* hospodaření podniku.

2.2.4 Insolvenční rejstřík

Insolvenční rejstřík je veden formou internetových stránek a spravuje jej Ministerstvo spravedlnosti. Plní funkce:

- *evidenční a registrační*: vede seznam insolvenčních správců, dlužníků a jednotlivé insolvenční spisy,
- *informační*: je veřejně přístupný a veřejnost má ihned informace o tom, který subjekt se v insolvenčním řízení nachází, jakým způsobem je řešen jeho úpadek a jak insolvenční řízení postupuje,
- *doručovací*: v případě, kdy insolvenční soud zvolí neadresovaný procesní úkon zveřejnění vyhláškou, čímž dává na vědomost obsah procesního úkonu neurčitému okruhu osob (Sprinz a kol.).

2.2.5 Úpadek dlužníka

Úpadek dlužníka je vymezen dvojím způsobem. Platební neschopností, nebo předlužením. Základním znakem úpadku v podobě platební neschopnosti jsou tři podmínky, jež musí být splněny kumulativně:

- mnohost věřitelů (dlužník má alespoň dva věřitele),
- dlužník má dále peněžité závazky po dobu delší než třicet dnů ode dne splatnosti,
- a tyto závazky pak není schopen plnit (o úpadek tedy nepůjde v případě, kdy dlužník nebude ochoten závazky plnit, i když toho bude schopen).⁷

O úpadek formou předlužení půjde v případě, kdy je dlužníkem fyzická či právnická osoba (podnikatel) a souhrn závazků převyšuje hodnotu jeho majetku. Hrozící úpadek dlužníka je na rozdíl od jeho platební neschopnosti definován tak, že dlužník nebude objektivně schopen řádně a včas plnit podstatnou část svých peněžitých dluhů. Příkladem může být, pokud dlužník ví, že v aktuálním měsíci peněžní prostředky pro uspokojení svých závazků vůči věřitelům má, ale v příštích měsících je už mít nebude. K nepeněžitým dluhům se v tomto případě nepřihlíží.

2.2.6 Insolvenční návrh

Insolvenční návrh, či návrh na řešení úpadku dlužníka může podat sám dlužník nebo kterýkoliv z věřitelů dlužníka. Povinnost podat bez zbytečného odkladu insolvenční návrh mají dle § 97 odst. 1 IZ hlavně právnické osoby (s výjimkou subjektů, jež jsou např. stát, územní samosprávný celek, Česká národní banka, veřejné vysoké školy...), a fyzické osoby podnikatelé. A to bez zbytečného odkladu, poté, co se dozvěděli, či při náležité pečlivosti měli dozvědět, o svém úpadku. Další osoby s povinností podat insolvenční návrh viz § 97 odst. 1 IZ. Povinnost podat insolvenční návrh nemají ostatní fyzické osoby, které nejsou podnikatelé, a osoby, které splňují definici hrozícího úpadku (Maršíková).

⁷ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), Část první, Obecná část, Hlava I: Základní ustanovení, § 3

Insolvenční návrh je adresován místně příslušnému insolvenčnímu soudu. V listinné podobě musí být opatřen úředně ověřeným podpisem. V případě elektronického podání zaručeným podpisem. Při podání datovou schránkou podpis být nemusí.

Náležitosti insolvenčního návrhu dlužníka jsou:

- seznam majetku a seznam vlastních pohledávek,
- pokud se insolvenční návrh nepojí s návrhem na povolení oddlužení, seznam závazků,
- pokud se insolvenční návrh pojí s návrhem na povolení oddlužení, minimálně dva na sobě nezávislé dluhy, s odhadem jejich výše,
- seznam zaměstnanců dlužníka,
- listiny dokládající úpadek, nebo hrozící úpadek.⁸

Pokud insolvenční návrh podává věřitel, je povinen doložit, že má vůči dlužníku splatnou pohledávku, a k návrhu musí připojit přihlášku této pohledávky. Dle novely č. 64/2017 Sb. musí totiž insolvenční navrhovatel (věřitel) doložit k insolvenčnímu návrhu důkaz o existenci pohledávky, a to v případě vede-li účetnictví, nebo daňovou evidenci a podává-li insolvenční návrh proti dlužníku právnické osobě. Existence pohledávky musí být doložena podpisem dlužníka, nebo vykonatelným rozhodnutím, notářským či exekucním zápisem se souhlasem k vykonatelnosti, potvrzením auditora, soudního znalce, nebo daňového poradce.⁹ Stejná povinnost platí i pro zahraničního navrhovatele-právnickou osobu.

Hlavním důvodem pro toto řešení je, že věřitel nemůže těžit z vlastní nepoctivosti. Nemůže opřít svůj nárok na zahájení řízení o pohledávku, která sice existuje, ale není v jeho účetnictví vedena. Dalším důvodem je předpoklad neochoty věřitele skutečně o pohledávce účtovat. Věřitel by pouze fiktivně, pro účely zahájení řízení, zanesl

⁸ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), Část první, Obecná část, Hlava IV: Projednání úpadku a rozhodnutí o něm, § 104 odst. 1

⁹ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), Část první, Obecná část, Hlava IV: Projednání úpadku a rozhodnutí o něm, § 105 odst. 1

pohledávku do svého účetnictví. Tím by se mohl dopustit nejen nepoctivého jednání vůči dlužníkovi, ale také daňového podvodu vůči státu, s možností trestního postihu.¹⁰

2.2.7 Majetková podstata

Pojem majetkové podstaty (dříve konkursní podstaty) neprošel v průběhu novelizace IZ žádnou podstatnou změnou. Základní funkcí majetkové podstaty je její zpeněžení, a výtěžkem ze zpeněžení pak uspokojit pohledávky věřitelů. Úprava majetkové podstaty a pravidla pro nakládání s majetkovou podstatou se v koncepci IZ liší dle zvoleného způsobu řešení úpadku dlužníka.

Pokud návrh na zahájení řízení vyšel z podnětu dlužníka, za majetkovou podstatu je považován veškerý majetek, který dlužník vlastnil v době zahájení řízení. Pokud návrh na zahájení řízení vyšel z podnětu věřitele, za majetkovou podstatu je považován veškerý majetek, který dlužník vlastnil v době vydání rozhodnutí o úpadku.¹¹

IZ definuje pouze určitý výčet majetku, jenž může být součástí majetkové podstaty. Zejména se jedná o:

- *peněžní prostředky*: v hotovosti, na bankovních účtech,
- *věci movité a nemovité, včetně jejich součástí*: u nemovitých věcí se jedná o věcná břemena, zástavní práva, zadržovací práva, či právo stavby,
- *podnik*: obchodní závod uvádí insolvenční zákon stále pod pojmem podnik,
- *věci hromadné*: např. sbírky,
- *různé vklady, cenné papíry a obchodní podíly*,
- *dlužníková mzda nebo plat a jiné zákonem vyjmenované příjmy*.¹²

¹⁰ Shrnutí závěrečné zprávy RIA | Vláda ČR [online]. [cit. 28. 03. 2020].
Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/urad-vlady/poskytovani-informaci/poskytnute-informace-na-zadost/Priloha_29_duvodova_zprava_predlozena_vlade.pdf

¹¹ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), Část první, Obecná část, Hlava VI: Majetková podstat, § 205 odst. 1 a 2

¹² Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), Část první, Obecná část, Hlava VI: Majetková podstat, § 206 odst. 1

Vymezení pojmu majetku najdeme spíše v ustanoveních nového občanského zákoníku, a to v ustanovení § 495: „*Souhrn všeho, co osobě patří, tvoří její majetek.*“¹³ Dále pak v § 1011: „*Vše, co někomu patří, všechny jeho hmotné i nehmotné věci, je jeho vlastnictvím.*“¹⁴

Dlužník je při zjišťování majetkové podstaty povinen poskytnout insolvenčnímu správci všestrannou součinnost. Zejména je povinen dbát pokynů správce a pouštět jej na veškerá místa, kde je umístěn majetek náležící do majetkové podstaty aj (Smolík).

Dlužníkův majetek musí být shromážděn a inventarizován. Pro tyto účely se v řízení používá listina s názvem soupis majetkové podstaty. Pouze na základě soupisu je insolvenční správce oprávněn majetek dlužníka zpeněžit a uhradit z výtěžku přihlášené pohledávky věřitelů. Jakmile je věc do soupisu zapsána, může s ní nakládat pouze osoba s dispozičním oprávněním. Osobou s dispozičním oprávněním je dlužník nebo insolvenční správce v závislosti na fázi řízení a způsobu úpadku dlužníka (Richter).

2.3 Pohledávky v insolvenčním řízení

Ihned po zahájení řízení mohou věřitelé uplatňovat své pohledávky přihláškou, aniž by se muselo čekat na rozhodnutí o úpadku dlužníka. Je-li navrhovatelem dlužník, insolvenční soud musí povinně vyzvat věřitele k přihlášce pohledávky. Jedná se o všechny *adresně známé* věřitele dlužníka,¹⁵ kteří mají bydliště v některém z členských států EU s výjimkou Dánska, a tuto výzvu musí spojit s oznámením o zahájení insolvenčního řízení. V případě neadresně známých věřitelů z členských států EU a tuzemských věřitelů soud k jejich informování volí neadresný procesní úkon, spočívající ve zveřejnění informací o zahájení insolvenčního řízení v insolvenčním rejstříku.

¹³ Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník (nový). Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. [cit. 28. 03. 2020]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>, § 495

¹⁴ Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník (nový). Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. [cit. 28. 03. 2020]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>, § 1011

¹⁵ Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), Část čtvrtá, Společná ustanovení, Hlava II: Vztah ke státům EU, § 430

Je-li navrhovatelem věřitel, je vhodné, aby přihlášku pohledávky ostatní věřitelé učinili až potom, kdy bylo soudem rozhodnuto, že insolvenční návrh věřitele obsahuje veškeré potřebné náležitosti. Pokud by byl podaný návrh nesrozumitelný či neurčitý, došlo by dle § 128 IZ k jeho zamítnutí a práce věřitelů na přihláškách pohledávek by byla zbytečná. Věřitelé mohou pohledávky přihlásit do 30 dnů od rozhodnutí o úpadku v případě oddlužení a do dvou měsíců v ostatních případech. Jedná se vždy o propadné lhůty. Přihlášku pohledávky nelze po jejich uplynutí podat.

Přihlášku lze podat pouze na předepsaném formuláři, dostupném na webové adrese insolvenčního rejstříku. Podává se v listinné podobě, nebo prostřednictvím datové schránky insolvenčnímu soudu, u kterého řízení probíhá. Povinné přílohy k přihlášce jsou vyjmenovány v § 8 odst. 3 vyhlášky č. 191/2017 Sb. (Hásová a kol.).

Jsou jimi:

- *listiny prokazující existenci věřitele*: právnické osoby musí hlavně doložit výpis z obchodního rejstříku,
- *kopie smluv, soudních nebo jiných rozhodnutí*,
- *plná moc, pokud je věřitel zastoupen*,
- *čestné prohlášení věřitele*: důsledkem nepředložení čestného prohlášení ze strany věřitele může být zákaz vykonávání hlasovacích práv spojených s pohledávkou.

Přihlášená pohledávka se obvykle skládá z jistiny, a příslušenství k pohledávce tvoří úroky, úroky z prodlení, poplatek z prodlení, náklady soudního řízení či náklady spojené s výkonem rozhodnutí (Maršíková).

Přezkumné jednání

Insolvenční správce a dlužník mají při přezkumném jednání právo vyjádřit své stanovisko k přihlášeným pohledávkám. Insolvenční správce *musí* přezkoumat přihlášené pohledávky a zaujmout k nim stanovisko. Dlužník se *může* vyjádřit k oprávněnosti přihlášených pohledávek. Od účinnosti novely č. 64/2017 Sb. musí být přezkumné jednání vedeno u konkursu a reorganizace. Při oddlužení je nahrazeno osobním jednáním insolvenčního správce a dlužníka (Maršíková a kol.).

Popření přihlášených pohledávek

Osoby s popěrným právem k přihlášeným pohledávkám jsou insolvenční správce, dlužník a věřitelé. U každé z nich jsou popěrná práva jiná. Popřít lze u pohledávek jejich:

- *pravost*: pohledávka nevznikla, nebo byla promlčena,
- *výši*: pohledávka existuje, ale v jiné výši,
- *pořadí*: pohledávka je nezajištěna, i když ji věřitel přihlásil jako zajištěnou.

Jedná-li se o pohledávky přihlášené jako vykonatelné, ale přezkoumané jako nevykonatelné, nebo bylo popřeno pořadí pohledávek, je na věřiteli, aby podal do 30 dnů od přezkumného jednání incidenční žalobu. Jedná-li se o pravost nebo výši popřené vykonatelné pohledávky, je na insolvenčním správci, aby podal do 30 dnů od přezkumného jednání incidenční žalobu (Hásová a kol.).

2.3.1 Druhy pohledávek v insolvenčním řízení

Pohledávka zajištěná

Zajištění je vázáno na majetek vyčleněný v soupisu majetkové podstaty. Nositelem je zajištěný věřitel. Příkladem může být rodinný dům, jímž dlužník ručí bance za poskytnutí hypotečního úvěru. Zajištěný majetek-rodinný dům, zajištěný věřitel-banka.

Pohledávka nezajištěná

Není zajištěna majetkem zahrnutým v soupisu. Nositelem je nezajištěný věřitel. Příkladem jsou nejčastěji běžné neuhrazené provozní náklady dlužníka na teplo, vodu, bydlení aj.

Pohledávka vykonatelná

Pohledávka, jejíž splacení se věřitel domáhá prostřednictvím soudu či prostřednictvím exekutora. Soud vydá vykonatelný titul, který posunuje dobu promlčení pohledávky ze tří na deset let. Formou vykonatelného titulu je platební rozkaz, platební výměr, elektronický platební rozkaz, směnečný platební rozkaz, rozhodčí nález, notářský zápis a rozsudek soudu.

Pohledávka veřejnoprávní

Příkladem vykonatelné pohledávky jsou veřejnoprávní pohledávky zdravotních pojišťoven, okresní správy sociálního zabezpečení či finančního úřadu. V insolvenčním řízení jsou vždy uplatňovány v plné výši (jistina + příslušenství) a vždy na základě vykonatelného titulu typu platební výměr.

Pohledávka podřízená

Pohledávka, která má být uspokojena až po uspokojení všech pohledávek, kterých se řízení týká (výjimkou jsou pohledávky dle § 170 IZ) v závislosti na stanovené nebo dohodnuté míře podřízenosti. Novela č. 31/2019 Sb. zavedla, že v případě řešení úpadku dlužníka oddlužením jsou podřízenými pohledávkami také např. úroky a úroky z prodlení, a to ve výši, ve které v souhrnu převyšují výši jistiny přihlášené pohledávky k okamžiku jejího vzniku. Tyto pohledávky bývají často v insolvenčním řízení nejméně uspokojeny.

Pohledávka podmíněná

Vznik, změnu nebo zánik pohledávky lze vázat na podmínku. Podmíněné pohledávky uplatňují zejména ručitelé dlužníka, spoludlužníci nebo zástavní dlužníci.

Pohledávka vyloučená z uspokojení v řízení

Jedná se především o úroky, úroky z prodlení a poplatky z prodlení, které přirostly k přihlášeným pohledávkám až po vydání rozhodnutí o úpadku. Jejich existence není v řízení zpochybňována, ale nedochází k jejich uspokojování. Plný výčet je uveden v § 170 IZ (Maršíková a kol.).

2.4 Způsoby řešení úpadku dlužníka

Prostřednictvím řešení úpadku dlužníka dochází k vypořádání majetkových vztahů mezi věřiteli a dlužníkem. Způsoby řešení úpadku lze rozdělit na likvidační, dochází k ukončení ekonomických aktivit dlužníka (podnikatele) a ke zpeněžení majetkové podstaty, a sanační, ekonomická aktivita dlužníka (podnikatele) pokračuje a věřitelé jsou uspokojováni ze zisku, který je ekonomickou aktivitou generován (Sprinz a kol.).

Způsobem řešení úpadku je:

- konkurs (nepatrný konkurs),
- reorganizace,
- oddlužení,
- a zvláštní způsob řešení úpadku pro určité subjekty nebo pro určité případy.¹⁶

Cílem této podkapitoly je blíže popsat způsoby řešení úpadku konkursem a reorganizací, oddlužení je věnována třetí kapitola práce. Dle výročních statistických zpráv Ministerstva spravedlnosti ČR je naprosté minimum insolvenčních řízení řešeno reorganizací. Konkursem je vedeno cca 7-11 %, z nich se ve většině případů jedná o úpadek právnických osob. Největší podíl se stále rostoucí tendencí má řešení úpadku oddlužením. Nejčastěji řešení úpadku konkursem a reorganizací probíhalo v letech 2016-2018 u Městského soudu v Praze, u konkursu dokonce až 3x více než je celorepublikový průměr. Oddlužením pak u Krajského soudu v Ústí nad Labem.¹⁷ Vývoj jednotlivých způsobů řešení úpadku viz tabulka 2.1.

Tab. 2.1 Procentuální podíl řešení úpadku v letech 2016-2018

Procentuální podíl způsobu řešení úpadku			
Způsob řešení úpadku	Roky		
	2016	2017	2018
Konkurs	10,37 %	8,73 %	7,21 %
Reorganizace	0,04 %	0,04 %	0,04 %
Oddlužení	89,59 %	91,23 %	92,75 %

Zdroj: Výroční statistická zpráva české soudnictví 2018, vlastní zpracování

¹⁶ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), Část první, Obecná část, Hlava I: Základní ustanovení, § 4 odst. 14

¹⁷ České soudnictví 2018: Výroční statistická zpráva. Aktuality - Portál justice [online]. [cit. 28. 03. 2020].

Dostupné z: https://www.justice.cz/documents/12681/719244/Ceske_soudnictvi_2018_vyrocní_stat_zprava.pdf/7a0eb503-6fd7-4b70-b31f-882398651520

2.5 Konkurs

Konkurs je druhým nejčastějším způsobem řešení úpadku. Může být insolvenčním soudem stanoven jako tzv. *původní způsob* řešení úpadku (úpadek je ihned řešen konkursem), nebo tzv. *pozdější způsob* řešení úpadku, kdy se oddlužení či reorganizace za určitých podmínek na konkurs přemění. Zatím největší počet konkursů byl zaznamenán v roce 2013 s celkovým počtem 3 271 konkursních případů (Sprinz a kol.).

Podstatou řešení úpadku konkursem je, že zjištěné pohledávky věřitelů jsou poměrně uspokojeny z výnosu zpeněžení majetkové podstaty. Oproti reorganizaci a oddlužení neuspokojené pohledávky po skončení konkursu nezanikají. Dalším znakem konkursu je, že k okamžiku prohlášení konkursu přechází dispoziční oprávnění k majetkové podstatě z dlužníka na insolvenčního správce.

Majetek může začít insolvenční správce zpeněžovat až po nabytí právní moci usnesení o prohlášení konkursu a po první schůzi věřitelů.¹⁸ Způsoby zpeněžení majetku při konkursu jsou *zpeněžení veřejnou dražbou*, *zpeněžení pomocí exekučního soudu*, *zpeněžení prodejem a zpeněžení prostřednictvím soudního exekutora*.¹⁹

Poslední zmiňovaný způsob je možný od účinnosti novely č. 64/2017 Sb., kdy byl zaveden jako jeden z principů posílení transparentnosti insolvenčního řízení. V minulých letech totiž docházelo ke sporným rozhodnutím soudů v oblasti, zda insolvenční správce pochybil, či nikoliv, když se při způsobu zpeněžení majetkové podstaty jednalo o zpeněžení dražbou soudním exekutorem. Aby již ke sporným rozhodnutím nedocházelo a konkursní řízení se neprotahovala, byl tento způsob zpeněžení zahrnut do IZ jako jeden z možných.

Po zpeněžení majetku je povinností insolvenčního správce sestavit konečnou zprávu a předložit ji insolvenčnímu soudu. Obsah a forma jsou vymezeny § 302 odst. 2 písm. a) až g) IZ. Účelem konečné zprávy je přezkoumat postup insolvenčního správce v průběhu konkursu, vyčlenit částku, která bude rozdělena mezi věřitele a označit tyto věřitele. Pokud věřitel nekontroluje, že není uveden v konečné zprávě a tato bude

¹⁸ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava I: Konkurs, § 283 odst. 2

¹⁹ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava I: Konkurs, § 287 - 289a

následně schválena, tak s upokojením jeho pohledávky nebude počítáno. S účinností novely č. 64/2017 Sb. musí být zpráva předložena pouze prostřednictvím elektronického formuláře, jinak k ní nebude přihlíženo.

Schválená konečná zpráva je podkladem pro zpracování rozvrhového usnesení. V něm jsou vyčísleny přesné částky, které budou věřitelům skutečně vyplaceny a také místo plnění. Nejčastější formou vyplacení je platba formou převodu na bankovní účet věřitele.

Konkurs může být zrušen pokud:

- nelze osvědčit dlužníkův úpadek,
- je absence přihlášených věřitelů: žádný se nepřihlásil, nebo věřitelé vzali své přihlášené pohledávky zpět v plném rozsahu,
- je splněno rozvrhové usnesení,
- je zjištěn nedostatečný majetek dlužníka,
- je zrušen na návrh dlužníka: zcela výjimečné řešení, musí s ním souhlasit všichni věřitelé.²⁰

2.6 Reorganizace

Institut řešení úpadku reorganizací je v českém insolvenčním právu možný od 01. 01. 2008, kdy došlo ke zrušení původního zákona č. 328/1991 Sb. o konkursu a vyrovnání. Inspirací při tvorbě zákonné úpravy reorganizace byla hlavně právní úprava kapitoly 11 federálního insolvenčního zákona USA (Maršíková a kol.).

Reorganizace je nejméně používaným způsobem řešení úpadku dlužníka. Přípustná je pouze pro právnické osoby, které splňují podmínky uvedené v § 316 odst. 4 a 5 IZ. Oproti konkursu, pro který IZ přesně stanovuje, jakým způsobem je zpeněžena majetková podstata a jak je výtěžek rozdělen mezi věřitele, představuje reorganizace *návod*, jak lze stále vyjednávat o nejvhodnějším způsobu řešení úpadku při zachování provozu dlužníkovu podniku. Výsledkem vyjednávání by mělo být uspořádání nové kapitálové struktury podniku, postupné uspokojení pohledávek věřitelů a úspěšné ozdravení hospodaření podniku (Richter).

²⁰ Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava I: Konkurs, § 308

Návrh na povolení reorganizace může předložit dlužník i věřitel. Věřitelův návrh však musí být schválen schůzí věřitelů. Reorganizace probíhá na základě reorganizačního plánu, který obsahuje především určení způsobu reorganizace a rozdělení věřitelů do skupin a rozhodnutí o způsobu jejich uspokojení.²¹ Pro reorganizaci musí být schválen insolvenční správce se zvláštním povolením, který složil zvláštní zkoušky. Při reorganizaci je kladen důraz na práci krizového managementu, který ji realizuje a na trpělivost věřitelů při splácení pohledávek. Splácení je zde otázkou delšího období než při řešení úpadku konkursem. Špatné nastavení těchto dvou složek má za následek, že v současné době je skoro 1/3 povolených reorganizací po určitém čase přeměněna v konkurs (Maršíková a kol.).

2.7 Vývoj úpadkového práva v České republice

Jedním ze záměrů druhé kapitoly je zmapovat změny insolvenčního práva v posledních letech. Na historický vývoj v průběhu dějin zde nebude kladen přílišný důraz a budou uvedeny pouze podstatné dokumenty, které insolvenční právo nejvíce formovaly.

Historie insolvenčního (dříve konkursního či vyrovnávacího) řízení na území českých zemí je datována již od 30. let 18. století. Nejvýznamnějším předpisem této doby, který jako první kodifikuje konkursní právo, je josefínský *Obecný konkursní řád* vydaný v roce 1781. Mezi další podstatné předpisy, postupně reformující úpadkové právo, můžeme uvést *řád konkursní, vyrovnávací a odpůrcí* z roku 1914 dle císařského nařízení č. 337/1914 ř. z. Dále *zákon č. 64/1931 Sb., kterým se vydávají řády konkursní, vyrovnávací a odpůrcí*, jehož hlavním přínosem bylo zavedení jednotné konkursní úpravy na celém území republiky a změna pravomocí konkursního komisaře a konkursního soudu. Roku 1951 byl tento zákon zrušen a nahrazen *zákonem č. 142/1950 Sb. o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád)*, kterým byla možnost konkursních řízení v podstatě zrušena a v § 570-605 zavedl místo konkursního řízení exekuční likvidaci. Likvidace probíhala na principu prodeje veškerého dlužníkovy majetku, a tím byl úpadek ihned vyřešen. Občanský soudní řád byl změněn roku 1963 a v této úpravě zůstal účinný až do pádu totalitního režimu (Kozák).

²¹ Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava II: Reorganizace, § 340

Vzhledem k podstatným změnám na politické i hospodářské scéně bylo potřeba nové právní úpravy a dne 01. 10. 1991 nabyl účinnosti *zákon č.328/1991 Sb. o konkursu a vyrovnání*. Nedostatkem tohoto zákona bylo, že příliš vycházel z právní úpravy z roku 1931. I přes snahy novelizace zákon nedokázal reagovat na moderní vývojové trendy, nedostatečně upravoval úpadek nepodnikatelů a institucí s vysokým počtem věřitelů (Fiedlerová).

Nová, propracovanější, ucelená právní úprava úpadkového řízení nabyla účinnosti 01. 01. 2008 *zákonem č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení* (insolvenčním zákonem). Nejzásadnější změny spojené s účinností IZ byly:

- *zrychlení insolvenčních řízení*: pouze dostatečně rychlé řízení pomůže ke stabilitě podnikatelského prostředí, a umožní věřitelům efektivněji reinvestovat zpětně získané peněžní prostředky,
- *zavedení lhůt*: např. lhůta pro odmítnutí chybného insolvenčního návrhu, lhůta trvání moratoria, lhůta pro svolání schůze věřitelů,
- *změny v definici úpadku a předlužení*:
- pro úpadek stanovena explicitní lhůta 30 dnů, po dobu kterých, není dlužník schopen splácet své závazky,
- pro předlužení musí platit, že veškeré (nejen splatné) závazky musí být vyšší než hodnota majetku dlužníka,
- *rozšíření možnosti řešení úpadku (a hrozícího úpadku) fyzických a právnických osob*: konkurs, do té doby jediný likvidační postup, byl doplněn možnostmi nepatrného konkursu, reorganizace, oddlužení a zvláštním řízením pro úpadek finančních institucí,
- *zvýšení práv věřitelů v insolvenčním řízení*: věřitel by měl mít primární právo rozhodovat o způsobu, jakým bude jeho pohledávka v insolvenčním řízení uspokojena,
- *zavedení pojmu moratoria*: moratorium nahrazuje institut ochranné lhůty ze zákona č. 328/1991 Sb.,
- *vznik insolvenčního rejstříku*: potřebného pro zajištění větší průhlednosti insolvenčních řízení,
- *snaha o postupnou elektronizaci spisů a doručování písemností*.

Ani tato moderní úprava úpadkového práva se však nevyhnula novelizaci. Zásadní změny přinesla v roce 2014 tzv. *velká revizní novela* provedená zákonem č. 294/2013 Sb., s nabytím účinnosti 01. 01. 2014 (dále „**revizní novela**“). Potřeba zásadnější úpravy insolvenčního práva plynula hlavně z dosavadních zkušeností s jeho aplikací v právní praxi. Důvodem byla také nutnost reagovat na rekodifikaci soukromého práva, kdy došlo k přijetí zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku. Nejdůležitější změny byly provedeny zejména v systému určování insolvenčních správců. Dosavadní nominační systém insolvenčních správců, postavený v podstatě na volné úvaze předsedy insolvenčního soudu, byl změněn na rotační. V reakci na právní praxi a tzv. racionální apatii věřitelů byly provedeny změny v právech a povinnostech věřitelských orgánů a v postavení jednotlivých věřitelů. Věřitelé se totiž nechtěli účastnit insolvenčních řízení v postavení schůze věřitelů, pokud jim takové náklady na správu dlužníkovu majetku značně převýšily očekávané výnosy. Byla upravena pravidla pro souběh insolvence a exekuce ve vztahu k jednomu dlužníku. Insolvenční řízení tím mělo jasněji přednost před exekucí. Podstatné změny se dočkal také institut oddlužení. Nově nebyla hodnocena povaha osoby dlužníka, ale povaha jeho dluhu. Tímto se oddlužení otevřelo i podnikatelským subjektům, splnili-li specifické podmínky dané IZ. Důležitým bylo zavedení institutu společného oddlužení manželů.²²

2.7.1 Novela zákona č. 64/2017 Sb.

Revizní novela vznikla ve spolupráci Ministerstva spravedlnosti, expertní skupiny pro insolvenční právo S 22 (jejímiž členy byli např. zástupci Nejvyššího soudu, České bankovní asociace či Asociace insolvenčních správců) a byl dán také prostor k široké veřejné konzultaci. Koncepce pomohla zejména zpřístupnit oddlužení většímu množství subjektů a snížit administrativní zátěž insolvenčních soudů. Po zhodnocení dopadů regulace IZ však byl stále prostor pro zlepšení v určitých oblastech. Řešením měla být novela č. 64/2017 Sb., jež vstoupila v platnost 01. 07. 2017.

²² Důvodová zpráva zákona č.294/2013

Sb.[online]. Dostupné z: <http://file:///D:/Users/Michal/Sta%C5%BEn%C3%A9%20soubory/t092900.pdf>

Hlavní oblasti, které měly být řešeny řádnou legislativní úpravou a které revizní novela nedokázala dostatečně regulovat, pak Ministerstvo spravedlnosti definovalo takto:

- nárůst fiktivních či nefungujících provozoven insolvenčních správců,
- nedostatečné pravomoci ministerstva v oblasti výkonu dohledu nad insolvenčními správci a velmi omezené možnosti udělování sankcí insolvenčním správcům, pokud by se prokázalo jejich pochybení,
- nedostatečná transparentnost (průhlednost) insolvenčních řízení, vedoucí k rozvoji korupce v insolvenčních řízeních, k přetíženosti soudů a k prodloužení průměrné délky insolvenčních řízení,
- nárůst soukromých subjektů, které zneužívají tísnivé situace dlužníka a vyhotovují insolvenční návrhy a návrhy na povolení oddlužení za nepřiměřenou cenu a s hrubými nedostatky,
- nedostatečná ochrana dlužníků před návrhy, které mají pouze za úkol tyto dlužníky očernit a znemožnit jim tak například působení v podnikatelském prostředí, ve kterém se pohybují.²³

Rozbor vybraných opatření

I. Změna systému přidělování insolvenčních věcí

Účinností revizní novely byla právní úprava insolvenčních správců založena na teritoriálním principu (zavedení rotačního systému). Kauzy byly jednotlivým insolvenčním správcům přiřazovány dle pořadí, určeného dnem zápisu sídla či provozovny do seznamu insolvenčních správců vedeného u okresních soudů (nešlo-li o případ dle § 25 odst. 1 IZ). Takto přijaté řešení mělo pomoci v tom, aby bylo zabráněno protlačování vybraných insolvenčních správců do insolvenčních řízení a systém přidělování byl více spravedlivý a transparentní. Úprava však vedla k masivnímu zřizování provozoven insolvenčními správci v jednotlivých okresech, aby byly zvýšeny jejich šance, že budou insolvenčním soudem ustanoveni v jednotlivých řízeních.

²³ Shrnutí závěrečné zprávy RIA | Vláda ČR [online]. [cit. 28. 03. 2020].

Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/urad-vlady/poskytovani-informaci/poskytnute-informace-na-zadost/Priloha_29_duvodova_zprava_predlozena_vlade.pdf

Dle opatření přijatých novelou zákona č. 64/2017 Sb. jsou seznamy insolvenčních správců vedeny u *krajského soudu* a rozděleny dle specializace insolvenčních správců na konkursní a oddlužovací. Pokud má insolvenční správce v jednom kraji sídlo a více provozoven, zapisuje do seznamu insolvenčních správců sídlo. Pokud v jednom kraji nemá sídlo, ale více provozoven, zapisuje se do seznamu pouze ta provozovna, u které je připojeno prohlášení o odborném zaměření na konkurs či oddlužení. Nyní tedy nehraje žádnou roli, kolik provozoven v jednom kraji insolvenční správce má.

II. Nastavení pravidel a regulace subjektů poskytujících služby v oblasti oddlužení

Nastavení pravidel pro subjekty, které mohou za dlužníka sepsat návrh na povolení oddlužení dle znění § 390 revizní novely: „*Návrh na povolení oddlužení musí dlužník podat spolu s insolvenčním návrhem. Podá-li insolvenční návrh jiná osoba, lze návrh na povolení oddlužení podat nejpozději do 30 dnů od doručení insolvenčního návrhu dlužníku...*“²⁴ se postupem času ukázalo jako zcela nedostatečné. Rostl počet komerčních institucí ochotných návrh za dlužníka sepsat, a k tomu mu poskytnout právní poradenství s tím spojené. Cena za tyto služby byla ve většině případů naprosto neadekvátní (v rozmezí cca 5 000-50 000 Kč) a společnosti pouze těžily z nepříznivé životní situace dlužníků. Často byly tyto návrhy insolvenčním soudem vráceny zpět, protože byly chybně a nekvalitně zpracovány.

S účinností novely č. 64/2017 Sb. byl do IZ implementován § 390a, jež značně zužuje okruh osob, které mohou za dlužníka návrh na povolení oddlužení a insolvenční návrh sepsat a podat.

²⁴ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění novely č.293/2013 Sb. Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava V: Oddlužení, § 390 odst. 1

Jsou jimi:

- advokáti, notáři, soudní exekutoři, insolvenční správci,
- akreditované osoby,
- dlužník sám, je-li FO s právnickým či ekonomickým vzděláním na magisterské úrovni, nebo vykonal zkoušku insolvenčního správce,
- osoba, jednájící za dlužníka, který je PO, a tato osoba je v postavení uvedeném v § 21 OSŘ (statutární orgán, zaměstnanec, společník...) s právnickým či ekonomickým vzděláním na magisterské úrovni, nebo vykonal-li zkoušku insolvenčního správce,
- a tyto osoby mají plnou moc udělenou dlužníkem.

Současně § 390a omezil výši odměn, které těmto osobám za sepsání a podání návrhů za dlužníka náleží. Maximální paušální odměna za jednoho dlužníka je 4 000 Kč bez DPH, v případě společného oddlužení manželů 6 000 Kč bez DPH.

III. Nastavení proti šikanózních opatření pro dlužníky

Předběžné posouzení návrhu podaného věřitelem

V případě insolvenčního návrhu podaného věřitelem do 30. 06. 2017 byl insolvenční soud povinen vydat ve lhůtě dvou hodin od doručení návrhu vyhlášku o zahájení insolvenčního řízení. Insolvenční návrh a tato vyhláška byly pak povinně zveřejněny v insolvenčním rejstříku.

V zájmu ochrany práv dlužníka zavedla novela č. 64/2017 Sb. nový § 100a o předběžném posouzení věřitelského insolvenčního návrhu. Důvodem této změny je, aby dlužník nebyl v důsledku pochybného (šikanózního) insolvenčního návrhu podaného ze strany věřitele zbytečně diskreditován ze strany veřejnosti.

Předběžné posouzení je založeno na principu, že insolvenční návrh je ihned po přijetí posouzen insolvenčním soudcem. Insolvenční soud posuzuje, zda návrh nevykazuje znaky šikany dlužníka a ověřuje také, zda věřitel spolu s návrhem složil zálohu na náklady insolvenčního řízení. Vysloví-li soud důvodnou pochybnost důvodnosti podaného návrhu (návrh se bude jevit bezdůvodní ve smyslu § 128a), vydá rozhodnutí, že se návrh a všechny ostatní dokumenty nebudou zveřejňovat v insolvenčním rejstříku. Právo nahlížet do těchto dokumentů budou mít pouze insolvenční navrhovatel a dlužník. O předběžném posouzení musí insolvenční soud rozhodnout neprodleně, nejpozději do konce nejbližšího pracovního dne

po podání insolvenčního návrhu. Lhůta pro odmítnutí insolvenčního návrhu pro zjevnou bezdůvodnost dle § 128a je pak sedm dnů od podání insolvenčního návrhu (Maršíková).

Zálohy na insolvenční řízení

Dalším opatřením, určeným pro ochranu práv dlužníka, je dle novely č. 64/2017 Sb. povinnost insolvenčního navrhovatele-věřitele složit zálohu na náklady insolvenčního řízení. Do 30. 06. 2017 byl věřitel povinen zaplatit zálohu pouze v případě, že k tomu byl po podání insolvenčního návrhu vyzván. Od 01. 07. 2017 je věřitel povinen automaticky zálohu ve výši 10 000 Kč nebo 50 000 Kč splatit v okamžiku podání insolvenčního návrhu.²⁵ V případě nesložení zálohy rozhodne insolvenční soud o zamítnutí návrhu.²⁶ Částka 50 000 Kč je stanovena, pokud byl insolvenční návrh směřován proti PO, tyto byly totiž terčem šikanózních insolvenčních návrhů nejčastěji.

Zálohu nemusí skládat navrhovatel, který je:

- *zaměstnanec nebo bývalý zaměstnanec dlužníka*: který má pohledávku pouze z pracovněprávního nároku,
- *spotřebitel*: který má pohledávku pouze ze spotřebitelské smlouvy,
- *další insolvenční navrhovatel, pokud se jeho návrh posuzuje jako přistoupení k již dříve podanému návrhu dle § 107 odst. 1 IZ*.²⁷

Soud je oprávněn uložit navrhovateli (dlužníku nebo věřiteli) další zálohu až do výše 50 000 Kč. Učiní tak v případě, kdy je důležité, aby insolvenční správce měl k dispozici prostředky nezbytné k výkonu své funkce. Zálohu může soud uložit nejpozději do vydání rozhodnutí o insolvenčním návrhu.²⁸

²⁵ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), Část první, Obecná část, Hlava IV: Projednání úpadku a rozhodnutí o něm, § 108 odst. 1

²⁶ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), Část první, Obecná část, Hlava IV: Projednání úpadku a rozhodnutí o něm, § 128a odst. 1 písmeno d)

²⁷ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), Část první, Obecná část, Hlava IV: Projednání úpadku a rozhodnutí o něm, § 108 odst. 1

²⁸ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), Část první, Obecná část, Hlava IV: Projednání úpadku a rozhodnutí o něm, § 108 odst. 2 a 3

2.7.2 Novela zákona č. 31/2019 Sb. a 230/2019 Sb.

Rok 2019 byl pro insolvenční právo ve znamení dvou změn. První, podstatnější, v podobě novely č. 31/2019 vstoupila v účinnost 01. 06. 2019. Druhá, menší, v podobě novely č. 230/2019 Sb. vstoupila v účinnost 01. 10. 2019. Novely vychází z poznatků a zkušeností, nasbíraných za dobu osmileté účinnosti IZ, a vztahujících se především k institutu oddlužení. V reakci na tyto poznatky byly definovány problematické okruhy, jež se novely snaží řešit.

Jsou jimi:

- Novela č.31/2019 Sb.
 - umožnění způsobu řešení úpadku oddlužením širšímu okruhu subjektů,
 - vyšší uspokojení věřitelů při způsobu oddlužení plněním splátkového kalendáře, posílení výchovného efektu oddlužení,
 - odstranění nedostatků úpravy oddlužení v IZ, které se objevily v praxi.²⁹
- Novela č. 230/2019 Sb.
 - pomoc tzv. dětským dlužníkům s vypořádáním dluhů vzniklých před osmnáctým rokem jejich života.

Vzhledem k postavení diplomové práce budou tyto okruhy blíže rozebrány ve třetí kapitole nesoucí název *Analýza pozice dlužníka v procesu oddlužení*.

²⁹ Závěrečná zpráva shrnutí dopadů regulace 2019[online].

Dostupné z: <http://file:///D:/Users/Michal/Sta%C5%BEen%C3%A9%20soubory/t0071a0.pdf>

3 Analýza pozice dlužníka v procesu oddlužení

Získání peněz prostřednictvím půjček dnes není otázkou dní, či hodin, ale několika minut. Například spotřebitel použije počítač nebo má přístup k internetu pomocí *chytrého* telefonu. Do vyhledávače zadá příslušný dotaz a pak už si jen vybírá z nepřeberného množství většinou nebankovních institucí, které garantují, že jejich *férová půjčka, minutová půjčka či rychlá půjčka zdarma* jsou to nejlepší, co jej kdy mohlo potkat. V rozmezí 15-20 minut má v podstatě hotovo. Peníze dostane na účet a může s nimi libovolně nakládat. Bez doprovodných poplatků, pouze prostřednictvím internetového formuláře, s nastavením splátek dle vlastních potřeb a zcela s bezúčelným charakterem.

Při takto jednoduché dostupnosti peněz si spotřebitel půjčku často ani pořádně nepromyslí, nezjistí si detailnější informace a nezváží důkladně své finanční možnosti při splacení. Potom už je jen krok k tomu, aby spadl do tzv. dluhové pasti, kdy si na splacení jedné půjčky začne brát druhou a nic nestíhá splácet. Jedním ze způsobů, jak z dluhové pasti ven, je institut oddlužení. Tento způsob řešení úpadku dlužníka se stal možným při nabytí účinnosti IZ dne 01. 01. 2008. Podstatně byl pak novelizován v průběhu roku 2019.

Obsahem třetí kapitoly je nejprve charakterizovat oddlužení jako možný nástroj pro řešení úpadku dlužníka. Dále budou zhodnoceny některé změny IZ v průběhu roků 2017 a 2019, které se oddlužení týkají.

3.1 Řešení úpadku oddlužením

Oddlužení je sanačním způsobem řešení úpadku, který za stanovených podmínek umožňuje dlužníkům zbavit se částečně svých dluhů. Původně bylo přijato jako řešení úpadkové situace nepodnikatelů a za dobu účinnosti IZ bylo několikrát novelizováno. Pro lepší orientaci v textu práce uvedme podstatné novely IZ, jež budou zmíněny:

- *novela zákona č. 294/2013 Sb.*: dále v textu „**revizní novela**“,
- *novela zákona č. 64/2017 Sb.*,
- *novela zákona č. 31/2019 Sb.*: dále v textu „**oddlužovací novela**“,
- *novela zákona č. 230/2019 Sb.*

Od účinnosti revizní novely je oddlužení možným řešením úpadku i u nepodnikatelských právnických osob bez dluhu z podnikání a u fyzických osob bez dluhů z podnikání. Dále je s účinností revizní novely možno zažádat o společné oddlužení manželů.

Právní úprava institutu oddlužení byla do účinnosti oddlužovací novely umožněna pouze osobám, které jsou dostatečně majetné, nebo dosahují dostatečných příjmů. Kdo chtěl vstoupit do oddlužení, musel prokázat, že je schopen splatit v průběhu pěti let alespoň 30 % hodnoty zjištěných pohledávek nezajištěných věřitelů. Pokud chtěl splatit méně, byl nutný písemný souhlas nezajištěného věřitele.³⁰ Tato hranice však byla účinností oddlužovací novely výrazně upravena.

Zadlužení osob se totiž v posledních letech, zejména k výše popsané snadné dostupnosti spotřebitelských úvěrů, neustále zvyšuje. Stále častěji se objevují u dlužníků vícečetné exekuce což je stav, kdy je proti dlužníku vedeno 2 a více exekucí. Dle DZ k oddlužovací novele by pouze okolo 2 % dlužníků procházejících v současné době exekucí bylo schopno splnit podmínky oddlužení a dosáhnout zmíněné 30 % hranice. Pouze 7 % dlužníků by bylo schopno ukončit exekuci splacením všech závazků. V dluhové pasti zůstává zbylých 90 % a nedokáže se z ní vlastními silami dostat. Jediným východiskem pro tyto dlužníky by bylo konkursní řízení. Zde ovšem narážíme na dvě překážky:

- *Apatie dlužníků pro podání insolvenčního návrhu:* zde bychom nejlépe mohli použít rčení: „Kde nic není, ani smrt nebere.“ Konkurs by byl zastaven pro nedostatek dlužníkovu majetku. Nebo by byl zdárně ukončen, ale nesplacené dluhy by stejně nezanikly a dlužníková situace by se nezlepšila.
- *Apatie věřitelů pro podání insolvenčního návrhu:* pokud by bylo jasné, že exekuční řízení by věřiteli přinesl vyšší výnos.³¹

Výše popsaný stav vedl pouze ke zvyšování nákladů na činnost exekutorů a k nárůstu nesplacených závazků dlužníků. Otázkou bylo, jak efektivně pomoci těmto dlužníkům k návratku mezi ekonomicky aktivní obyvatelstvo. Řešením má být právě

³⁰ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění novely č.64/2017 Sb. Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava V: Oddlužení, § 392 odst. 1 a 2

³¹ Závěrečná zpráva shrnutí dopadů regulace 2019[online].
Dostupné z: <http://file:///D:/Users/Michal/Sta%C5%BEen%C3%A9%20soubory/t0071a0.pdf>

oddlužovací novela, jejíž podstatná část vstoupila v účinnost k 01. 06. 2019 a druhá upravující práva tzv. dětských dlužníků k 01. 10. 2019.

Jedním z cílů oddlužovací novely je umožnění způsobu řešení úpadku oddlužením širšímu okruhu subjektů. Podmínky pro povolení oddlužení u návrhů, u kterých bylo rozhodnuto o úpadku od 01. 06. 2019, jsou proto změněny. Insolvenční soud povolí oddlužení osobě která:

- je právnickou osobu, jež dle zákona není podnikatel a nemá dluhy z podnikání (např. společenství vlastníků jednotek, či spolky po posouzení, zda skutečně nepodnikají),
- je fyzickou osobou a nemá dluhy z podnikání,
- je právnickou, či fyzickou osobou mající dluhy z podnikání, které však nebrání oddlužení dle podmínek stanovených IZ.³²

Dále je insolvenčním soudem posuzováno, že:

- dlužník svým jednáním sleduje poctivý záměr,
- dlužník bude v průběhu oddlužení schopen splácet v plné výši hotové výdaje a odměnu insolvenčního správce, přičemž splátky ostatním věřitelům, včetně pohledávek za majetkovou podstatou a na roveň jim postaveným, nesmí být nižší než tato pohledávka,
- dlužník bude schopen hradit pohledávky na výživném ze zákona a pohledávky osob, jež za něj sepsaly a podaly insolvenční návrh,
- dlužník v posledních deseti letech před podáním insolvenčního návrhu neprošel oddlužením, v němž mu bylo na jeho konci přiznáno osvobození od neuspokojených pohledávek,
- dlužník v posledních pěti letech před podáním insolvenčního návrhu nepodal návrh, jež byl na začátku či v průběhu oddlužení zamítnut pro nepoctivý záměr,
- dlužník nevzal v posledních 3 měsících před podáním insolvenčního návrhu svůj předchozí návrh na povolení oddlužení zpět,³³

³² Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava V: Oddlužení, § 389

³³ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava V: Oddlužení, § 395 odst. 1 - 5

- dlužník se zavázal, že vynaloží veškeré úsilí, které lze po něm spravedlivě požadovat, k plnému uspokojení pohledávek věřitelů,
- dlužník bude plnit všechny povinnosti mu uložené a bude přiznávat veškeré své příjmy v plné výši.³⁴

Předchozí právní úprava kladla hlavní důraz na prokázání, že dlužník bude schopen splatit minimálně 30 % hodnoty pohledávek nezajištěných věřitelů v průběhu pěti let. Dle novelizované právní úpravy je v případě, kdy dlužník nebude schopen splácet 30 % hodnoty pohledávek nezajištěných věřitelů, na rozhodnutí soudu, zda oddlužení povolí. Větší důraz je kladen na testování, zda dlužník svým návrhem nesleduje nepoctivý záměr. Umožňuje také oddlužení v případě, kdy dlužník nesplatí požadovanou hranici, ale prokáže veškeré úsilí pro splacení svých dluhů.

3.2 Insolvenční návrh a návrh na povolení oddlužení

Regulace osob, které mohou za dlužníka podat návrh na povolení oddlužení a insolvenční návrh, včetně odměn za sepis, byla provedena novelou č. 64/2017 Sb. Oddlužovací novela přidala v tomto ohledu pouze doplněk pro zdůraznění snahy o zamezení zneužívání tíživé situace dlužníků, kdy dle § 390a odst. 7 IZ: *„Nikdo není oprávněn sám, nebo prostřednictvím jiného za úplatu nebo jiné zvýhodnění obstarat, zprostředkovat nebo nabídnout obstarání či zprostředkování sepisu a podání návrhu na povolení oddlužení a insolvenčního návrhu.“*³⁵

Insolvenční návrh může podat dlužník, nebo věřitel dlužníka. V případě podání ze strany dlužníka je možnost spojit podání insolvenčního návrhu a návrhu na povolení oddlužení a využít interaktivního formuláře *Insolvenční návrh spojený s návrhem na povolení oddlužení*, který je dostupný na internetových stránkách ministerstva spravedlnosti. Ve většině případů tato podání dlužníci nedělají sami, ale využívají k tomu služby akreditovaných osob. V případě podání insolvenčního návrhu ze strany věřitele

³⁴ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava V: Oddlužení, § 392 odst. 1 písm. d)

³⁵ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava V: Oddlužení, § 390a odst. 7

musí dlužník podat návrh na povolení oddlužení do 30 dní poté, kdy byl soudem o tomto úkonu ze strany věřitele obeznámen.³⁶

3.3 Rozhodnutí o povolení oddlužení

Insolvenční soud musí posoudit, zda návrh neobsahuje formální a obsahové vady. Zde je nutno si uvědomit, že insolvenční návrh a návrh na povolení oddlužení jsou dvě různá podání, k nimž se vztahují odlišná pravidla. Pokud dlužník využije spojení návrhů prostřednictvím jednoho formuláře, nejdříve je vždy posuzován insolvenční návrh dle § 97 IZ. Teprve pokud je tento v pořádku, posuzuje se návrh na povolení oddlužení. V případě zjištění vad návrhu má dlužník, nebo osoba, která za dlužníka návrh podala, k dispozici sedmidenní lhůtu pro jejich odstranění.³⁷ Dlužník má také právo vzít svůj návrh zpět, dokud insolvenční soud nerozhodne o schválení oddlužení.³⁸

Pokud insolvenční soud návrh na povolení oddlužení odmítne, vezme na vědomí jeho zpětvzetí, návrh zamítne, nebo rozhodne o neschválení oddlužení dle § 405 IZ, může současně rozhodnout o řešení úpadku konkursem. S účinností novely č. 64/2017 Sb. lze konkurs schválit pouze v taxativně stanovených případech vymezených § 396 IZ. Jestliže k těmto úkonům nedojde, insolvenční soud oddlužení povolí. S účinností oddlužovací novely se rozhodnutí o povolení oddlužení doručuje pouze dlužníku.³⁹ Účinky schválení oddlužení pak nastávají okamžikem zveřejnění rozhodnutí o schválení oddlužení v insolvenčním rejstříku.⁴⁰

³⁶ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava V: Oddlužení, § 390 odst. 1

³⁷ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava V: Oddlužení, § 393 odst. 1

³⁸ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava V: Oddlužení, § 394 odst. 1

³⁹ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava V: Oddlužení, § 397 odst. 1

⁴⁰ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava V: Oddlužení, § 407 odst. 1

Přílohy, které je nutno k návrhu na povolení oddlužení připojit jsou:

- seznam majetku,
- listiny o příjmech dlužníka za posledních 12 měsíců (výpisy z bankovních účtů, kopie daňových přiznání),
- listiny o předpokládaných příjmech dlužníka v následujících 12 měsících (např. doložení pracovních smluv),
- písemný souhlas nezajištěného věřitele, v případě jeho souhlasu, že hodnota plnění, které při oddlužení obdrží, bude nižší než 60 % jeho pohledávky, při splnění oddlužení v době 3 let, nebo 30 % jeho pohledávky při splnění oddlužení v době pěti let a uvedení konkrétní částky, se kterou věřitel souhlasí,
- čestné prohlášení dlužníka, v němž se zavazuje vynaložit veškeré úsilí při plnění oddlužení,⁴¹
- výpis z rejstříku trestů ne víc než 3 měsíce starý, plná moc pro osobu sepisující návrh.⁴²

Oproti předchozí právní úpravě není nutné v návrhu na povolení oddlužení mapovat příjem dlužníků v minulosti a výhled příjmů do budoucnosti v rozmezí několika let. Důležité je prokázat objektivně očekávané příjmy v příštích 12 měsících, jež slouží jako podklad pro rozhodnutí o způsobu oddlužení. Dále již není vyžadován seznam všech závazků dlužníka, ale i tak dlužník musí předložit minimálně 2 průkazné dluhy, prokazující úpadek.

3.4 Zpráva pro oddlužení a přezkum pohledávek

Koncept zprávy pro oddlužení a zprávy o přezkumu byl do oddlužení zaveden novelou č. 64/2017 Sb. K přezkumu přihlášených pohledávek již nedochází při přezkumném jednání u soudu, ale pouze při osobním jednání insolvenčního správce a dlužníka, jehož výstupem je zpráva o přezkumu. Přezkum pak insolvenční správce spolu se zprávou pro oddlužení a nově s účinností novely č. 63/2019 Sb. i s návrhem

⁴¹ Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava V: Oddlužení, § 392 odst. 1

⁴² 191/2017 Sb. Vyhláška o náležitostech podání a formulářů elektronických podání v insolvenčním řízení. *Zákony pro lidi-Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. [cit. 28. 03. 2020]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-191>

a zdůvodněním zálohových splátek pro fyzické osoby-podnikatele předkládá insolvenčnímu soudu. Pro tento úkon musí být dodržena zákonná lhůta 30 dnů po uplynutí lhůty stanovené v rozhodnutí o úpadku k uplatnění pohledávek v oddlužení přihláškou. V odůvodněných případech lze dle rozhodnutí krajského soudu lhůtu prodloužit až o 3 měsíce.

Zpráva pro oddlužení je přitom stěžejním dokumentem, který je významným zdrojem informací pro účastníky řízení. Na jejím základě insolvenční soud rozhoduje, zda má být oddlužení schváleno a jaký způsob oddlužení má být zvolen. Obsahem zprávy pro oddlužení je zejména:

- *návrh způsobu oddlužení*: důležité je zhodnotit předpokládanou míru plnění pro věřitele v obou způsobech oddlužení, zhodnocení je však důležité pouze pro věřitele, vzhledem k účinnosti oddlužovací novely, kdy nerozhodnou-li věřitelé o způsobu oddlužení zpeněžením majetkové podstaty, rozhodne insolvenční soud o způsobu splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty,
- *návrh distribučního schématu*: zobrazující vzájemný poměr nezajištěných pohledávek věřitelů a poměr jejich uspokojení při způsobu oddlužení splátkovým kalendářem se zpeněžením majetkové podstaty,
- *odůvodnění ocenění položek soupisu a znalecký posudek k nemovitým věcem* (Hásová a kol.).

Dále je na insolvenčním soudu, aby přezkoumal, zda zpráva o přezkumu a zpráva pro oddlužení neobsahuje chyby a nejasnosti. Pro uvědomění účastníků řízení o těchto zprávách volí insolvenční soud úkon zveřejnění vyhláškou. Námitky lze proti zprávám podat do 7 dnů od jejich zveřejnění.⁴³

⁴³ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava V: Oddlužení, § 398a odst. 3 a 4

3.5 Způsoby oddlužení

Do účinnosti oddlužovací novely bylo možno při oddlužení použít (jednorázové) zpeněžení majetkové podstaty, nebo plnění splátkového kalendáře. Novela zákona č. 64/2017 Sb. také zavedla možnost kombinace splátkového kalendáře a zpeněžení majetkové podstaty, ale pouze na základě výslovné žádosti dlužníka za podpory insolvenčního správce. Oddlužovací novela tento koncept výrazně změnila.

Oddlužení lze od účinnosti oddlužovací novely provést *zpeněžením majetkové podstaty (dále „ZMP“)*, nebo *plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty (dále „SK+MP“)*.⁴⁴ Rozhodnutí o způsobu oddlužení je primárně v kompetenci věřitelů dlužníka. Dlužník má pouze možnost v návrhu na povolení oddlužení navrhnout, jaký způsob oddlužení mu připadá nejhodnější. Právo rozhodnout o způsobu oddlužení je dáno nezajištěným věřitelům, jejichž pohledávka byla včas přihlášena a nejsou vůči dlužníku osobou blízkou či osobou tvořící s dlužníkem koncern. Pokud se však věřitelé na schůzi věřitelů nebo hlasováním mimo schůzi věřitelů na způsobu oddlužení neusnesou, oddlužení bude automaticky provedeno splněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty. Tento úkon uvede insolvenční soud v rozhodnutí o schválení oddlužení.⁴⁵

3.5.1 Zpeněžení majetkové podstaty

O způsobu plnění oddlužení ZMP mohou dle § 402 IZ rozhodnout pouze nezajištění věřitelé. Postup ZMP je podobný jako u konkursu. Majetek vymezený soupisem majetkové podstaty je zpeněžen a věřitelé jsou uspokojováni z výtěžku zpeněžení. Při oddlužení však do majetkové podstaty nespádá majetek dlužníka, získaný po okamžiku zveřejnění rozhodnutí o schválení oddlužení v insolvenčním rejstříku. Tedy ani dlužníková mzda, plat nebo jiné získané příjmy. Budoucí příjem dlužníka tak zůstává nedotčen. Součástí majetkové podstaty jsou však hodnoty získané z neúčinných právních jednání a majetek, jež nebyl uveden v seznamu majetkové podstaty, ačkoliv být uveden měl.

⁴⁴ Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava V: Oddlužení, § 398 odst. 1

⁴⁵ Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava V: Oddlužení, § 402 odst. 1 a 5

Od schválení oddlužení přechází dispoziční oprávnění k majetkové podstatě na insolvenčního správce. Rozhodnutí o zpeněžení majetku bylo do účinnosti oddlužovací novely zcela v kompetenci zajištěného věřitele. Nově je rozhodnutí o zpeněžení zcela na insolvenčním správci a zajištěný věřitel má pouze možnost zamezit zpeněžení prostřednictvím žádosti. Stále je však nutno ve vztahu k zajištěnému věřiteli respektovat zejména ustanovení § 230 odst. 2 a § 293 IZ. Insolvenční správce by měl respektovat pokyny zajištěného věřitele, ale pouze v rozsahu, kdy je jasné, že se ze strany věřitele nejedná o blokaci postupu zpeněžení. Je otázkou, zda tato změna nepovede spíše k průtahům řízení. Zajištěný věřitel má totiž stále právo vydat natolik limitující pokyny, které zpeněžení zásadně znemožní. V těchto případech bude zřejmě na insolvenčním soudu, aby o spornosti věřitelova jednání rozhodl.

Pro způsoby zpeněžení majetku a pro uspokojování věřitelů platí stejná pravidla konkursu. Majetek je zpeněžen (nejčastěji formou dražby) a ze získaného výtěžku jsou odečteny náklady na správu majetku (do výše 4 % výtěžku), náklady na zpeněžení (do výše 5 % výtěžku)⁴⁶ a odměna insolvenčního správce stanovená dle vyhlášky č. 313/2007 Sb.

Zajištění věřitelé mají primární právo na výtěžek zpeněžení do hodnoty 100 % přihlášených zajištěných pohledávek. Nezajištění věřitelé jsou uspokojováni poměrně dle rozvrhového usnesení. Oddlužení je splněno, jakmile insolvenční soud obdrží zprávu o řádném splnění rozvrhového usnesení a dlužník splnil všechny povinnosti vyplývající z rozhodnutí o schválení oddlužení.

3.5.2 Plnění splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty

SK+MP přichází v úvahu v případě, kdy věřitelé nerozhodnou o způsobu oddlužení ZMP, nebo jsou pasivní a pro rozhodování nevyvinou žádnou aktivitu. Podstatou SK+MP je, že dlužník bude pravidelně platit měsíční splátky nezajištěným věřitelům a zároveň bude prodán jeho majetek, náležící do majetkové podstaty. Částka pro splacení věřitelům se pak musí rovnat částce, v jaké mohou být z příjmu dlužníka

⁴⁶ Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava V: Oddlužení, § 298 odst. 4

uspokojeny přednostní pohledávky při výkonu rozhodnutí nebo exekuci. Bude tedy vždy záležet na výši příjmu dlužníka a počtu vyživovaných osob.

Mezi důležité povinnosti dlužníka při SK+MP patří zejména:

- vykonávat *přiměřenou* výdělečnou činnost, v případě nezaměstnanosti o práci aktivně usilovat,
- mimořádné příjmy jako např. dary, dědictví, výhry v loterii, daňové bonusy, či část výtěžku zpeněžení majetku náležejícího do SJM odeslat insolvenčnímu správci a splatit jimi mimořádné splátky nad rámec splátkového kalendáře,
- řádně plnit informační povinnosti k ostatním účastníkům insolvenčního řízení,
- ve stanovených termínech předkládat insolvenčnímu soudu přehledy příjmů za uplynulých 6 měsíců,
- nezatajovat příjmy a neposkytovat výhody věřitelů,
- vynaložit úsilí, které po něm lze spravedlivě požadovat, k plnému uspokojení pohledávek věřitelů,
- pokud to insolvenční soud nařídí, absolvovat až 100 hodin odborného sociálního poradenství.⁴⁷

Oddlužení bude úspěšně splněno, pokud:

- dlužník zaplatí 100 % hodnoty pohledávek nezajištěných věřitelů,
- nebo dlužník během tří let zaplatí minimálně 60 % pohledávek nezajištěných věřitelů,
- nebo dlužník během pěti let vynaloží veškeré úsilí, které po něm bylo možno spravedlivě požadovat, aby zaplatil pohledávky věřitelů (procento splacených pohledávek je počítáno bez zohlednění podřízených pohledávek).

Zvláště zranitelné osoby, jimiž jsou starobní důchodci, invalidní důchodci, pobírající II. či III. stupeň invalidního důchodu, mohou využít zkrácené doby oddlužení v délce 3 let. S účinností novely IZ č. 230/2019 Sb. jsou zvláště zranitelnou osobu i tzv. dětské dlužníci. Tedy dlužníci, jimž dluhy vůči nezajištěným věřitelům vznikly minimálně ze 2/3 před dosažením jejich 18 let. Pokud v průběhu tří let od schválení oddlužení nebyl důvod pro jeho ukončení a pravidelně byla placena minimální možná

⁴⁷ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava V: Oddlužení, § 412

částka, v závislosti na výši jejich příjmu, která nebyla nižší než minimální možná zákonem stanovená, mělo by být osvobození od zbytku dluhů těmto osobám povoleno.⁴⁸

Zahájení oddlužení SK+MP

Počátek doby řízení určuje vždy termín první splátky, který je stanoven rozhodnutím o povolení oddlužení.

Přerušení a prodloužení oddlužení SK+MP

S účinností oddlužovací novely lze oddlužení SK+MP přerušit až na 1 rok, nebo požádat o jeho prodloužení až o 6 měsíců. Instituty přerušení či prodloužení mají pouze pomoci překlenout potíže s plněním povinností v oddlužení a nelze o ně žádat opakovaně.

Přerušit oddlužení lze pouze z důležitých důvodů a na návrh insolvenčního správce. IZ přesný výčet důležitých důvodů neuvádí. Dle DZ k oddlužovací novele by to měly být zejména případy dlouhodobé pracovní neschopnosti z důvodu hospitalizace, ztráty zaměstnání a příjmů, které ovšem nebyly způsobeny zaviněním dlužníka. Zda do důležitých důvodů bude spadat například požár obydlí, či rekvalifikace dlužníků, ukáže asi až praxe. Přerušení se vztahuje pouze na povinnost dlužníka platit pravidelné splátky podle § 398 odst. 3 IZ. Ze znění § 412b IZ ale nevyplývá, jestli by proces zpeněžení majetku dlužníka měl být přerušením také zastaven.

Prodloužit oddlužení lze pouze z důležitých důvodů na návrh insolvenčního správce, a pouze pokud se nejedná o oddlužení osob zvláště zranitelných. Tento institut bude zřejmě dlužníky využíván, pokud jim do doby 3 nebo 5 let hranice pro požadované uspokojení věřitelů unikne např. o výši dvou měsíčních splátek.⁴⁹

Splnění oddlužení SK+MP

Pro insolvenční řízení, zahájené do 31. 05. 2019, stačí, aby dlužník splnil 30 % hranici splacení pohledávek a řádně dodržel všechny ostatní podmínky oddlužení. Tím je oddlužení splněno. Insolvenční správce vydá zprávu o splnění oddlužení a na jejím

⁴⁸ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava V: Oddlužení, § 412a

⁴⁹ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava V: Oddlužení, § 412b

základě vydá insolvenční soud rozhodnutí o splnění oddlužení, proti němuž není odvolání přípustné.

Vzhledem k úpravám podmínek pro vstup do oddlužení a oddlužovacích pásem doznal proces ukončení oddlužení značných úprav. Důležitá je zejména změna, kdy povinnost dlužníka splnit v průběhu pěti let alespoň 30 % pohledávek nezajištěných věřitelů byla nahrazena vynaložením veškerého úsilí dlužníka v průběhu oddlužení, které je důležité dodržet pro dlužníky usilující o oddlužení dle § 412 a odst. 1 písm. c) IZ. Posílena byla role insolvenčního správce, jemuž s účinností oddlužovací novely přibyla povinnost vyhotovit *zprávu o splnění oddlužení*. Ve zprávě vyslovuje názor, zda doporučuje/nedoporučuje rozhodnout o splnění oddlužení. Na základě zprávy pak insolvenční soud může:

- *rozhodnout o splnění oddlužení*: pokud dojde ke splnění po 5 letech od schválení oddlužení a dlužník neporušil povinnost vynaložení úsilí dle § 412 odst. 1 písm. h) IZ, nebo pokud dojde ke splnění v průběhu 3 let s úhradou 60 % pohledávek, nebo pokud dlužník splatí své pohledávky v plné výši,
- *rozhodnout o nesplnění oddlužení*: pokud insolvenční soud uzná, že podmínky dle § 412 a § 412a IZ nebyly splněny,
- *vydat rozhodnutí, ukládající dlužníku povinnost do doby podání nové zprávy o oddlužení pokračovat v úhradě měsíčních splátek*.⁵⁰

Spolu s rozhodnutím je insolvenčním soudem vyčíslena odměna a náklady insolvenčního správce a výrok o zproštění insolvenčního správce z jeho funkce. Dále je možnost odvolání dle znění § 413 odst. 1 IZ: „... *odvolání proti tomuto rozhodnutí mohou podat dlužník, insolvenční správce a věřitelé*...“⁵¹ Je jasné, že dlužník zřejmě v případě kladného rozhodnutí soudu o splnění oddlužení odvolání podávat nebude, a věřitel, v případě plného uspokojení pohledávky, také ne. Pro insolvenčního správce zřejmě odvolání platí pouze v případě, kdy nesouhlasí s vyčíslením odměny a nákladů.

⁵⁰ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava V: Oddlužení, § 413

⁵¹ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava V: Oddlužení, § 413

SK+MP: Splátkový kalendář

Koncepce splátkového kalendáře v případě fyzických osoby-nepodnikatelů se s účinností oddlužovací novely příliš nezměnila. Zaměstnavatel provádí měsíční srážky z čisté mzdy nebo jiného příjmu dlužníka a ty zasílá insolvenčnímu správci. Insolvenční správce je pak použije na úhradu pohledávek dle stanoveného distribučního schématu. Důležité je respektovat pravidla pro pořadí uspokojování pohledávek:

1. odměna a hotové výdaje insolvenčního správce,
2. pohledávky na výživném, vzniklé po rozhodnutí o úpadku,
3. odměna za sepis a podání návrhu,
4. záloha na úhradu odměny a hotových výdajů insolvenčního správce,
5. pohledávky na výživném, vzniklé před rozhodnutím o úpadku,
6. náklady na údržbu a správu majetkové podstaty,
7. ostatní pohledávky (pohledávky ze smluv o vzájemném plnění či další pohledávky za majetkovou podstatou),
8. pohledávky nezajištěných věřitelů.

U fyzických osob-podnikatelů nebyl v minulosti přístup ke stanovení měsíčních splátek jednotný. Těžko lze totiž porovnávat čistý zisk podnikatele a čistou mzdu občana. S účinností oddlužovací novely do IZ přibyl nový § 398b, jež zavádí koncept nevratné minimální částky z příjmů z podnikání (zálohové splátky). Nejdříve je zjištěn zisk dlužníka dle daňového přiznání za poslední zdaňovací období před podáním návrhu na povolení oddlužení. Z takto zjištěného zisku je 1/12 použita pro výpočet zálohové splátky. Splátka však musí dosahovat minimálně výše, v jaké mohou být při výkonu rozhodnutí nebo exekuci uspokojeny přednostní pohledávky.⁵²

SK+MP: Zpeněžení majetkové podstaty

Před účinností oddlužovací novely bylo možno při využití kombinace SK+MP vždy zpeněžit majetek, který byl označen jako zajištěný. Dále majetek, který byl insolvenčnímu správci a soudu zatajen, nebo majetek, u kterého se zjistilo, že dlužník se jej úmyslně zbavil a tím poškodil své věřitele. Pro zbylý majetek, vymezený soupisem majetkové podstaty měl dlužník sám právo navrhnout rozsah zpeněžení.

⁵² Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava V: Oddlužení, § 398 odst. 2 a 3

Nově se zpeněžení vztahuje na širší rozsah majetku, ale na druhou stranu jsou zaváděna specifika, jimiž je určitý majetek ze zpeněžení vyloučen. Majetek dlužníka je inventarizován a veden v soupisu majetkové podstaty. Při zpeněžení majetku se uplatní pravidla zavedená pro ZMP a konkurs.

Zásadní změnou je nově dle § 398 odst. 6 IZ ochrana bydlení dlužníka v případě, kdy bydlení dlužníka není předmětem zajištění: „...*dlužník také není povinen vydat ke zpeněžení své obydlí, ledaže ze zprávy pro oddlužení vyplývá, že jeho hodnota přesahuje hodnotu určenou podle prováděcího právního předpisu násobkem částky na zajištění obydlí v dlužnickově bydlišti...*“⁵³

Dle DZ k oddlužovací novele koncept chráněného bydlení vychází z potřeby zajistit dlužníkovi materiální zázemí. V případě, kdy dlužníku nebude zabaven dům či byt, dlužník nebude muset platit za obstarání jiného bydlení a tím pádem bude moci více ze svých příjmů rozdělit mezi věřitele. Nicméně IZ přesně nevymezuje, co chráněným obydlím je. Dle nařízení vlády č. 189/2019 Sb. o způsobu určení hodnoty obydlí, které dlužník není povinen vydat ke zpeněžení, obydlím dlužníka je:

- každá věc užívaná k zajištění bytových potřeb dlužníka a jeho rodiny, zejména dům, jednotka, nebo družstevní podíl v bytovém družstvu,
- nebo část věci užívaná k témuž účelu, jestliže je bytem,
- součástí obydlí je také pozemek tvořící se stavbou funkční celek.⁵⁴

Pro splnění definice chráněného bydlení se nabízí celá řada movitý a nemovitých věcí od domu a bytu až po hausbóty nebo karavany, pokud v nich dlužník skutečně bydlí. Nařízení taktéž stanovuje způsob výpočtu rozhodné hodnoty obydlí, jež je stěžejním podkladem pro rozhodnutí, zda obydlí bude zpeněženo. Rozhodná hodnota obydlí, vypočtená dle nařízení, je následně srovnána se skutečnou hodnotou dlužníkovy konkrétního obydlí, tedy čistým výtěžkem zpeněžení. Pokud je rozhodná hodnota vyšší než čistý výtěžek zpeněžení, obydlí zpeněženo nebude.

Je otázkou, zda se dlužníci, žijící v méně lukrativních regionech, nebudou cítit znevýhodněni. Velikost obce a region totiž hrají pro určení rozhodné hodnoty velkou

⁵³ Zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Část druhá, Způsoby řešení úpadku, Hlava V: Oddlužení, § 398 odst. 6

⁵⁴ Nařízení vlády o způsobu určení rozhodné hodnoty obydlí. Insolvence – Justice.cz [online]. [cit. 28. 03. 2020]. Dostupné z: <https://insolvence.justice.cz/wp-content/uploads/2019/08/sb00082-2019.pdf>

roli. Pro dlužníka bydlícího v centru Prahy s jednou vyživovanou osobu by hodnota obydlí byla cca 3 000 000 Kč. Pro stejného dlužníka bydlícího v Ústí nad Labem by ale hodnota byla pouze cca 600 000 Kč. Ochránit lze pouze obydlí, které není předmětem zajištění. Pokud se bude například jednat o dlužníka, jehož hypoteční úvěr je u banky zajištěn nemovitostí, má banka z pozice zajištěného věřitele plné právo pokyn pro zpeněžení vydat.

S účinností oddlužovací novely se všechnen majetek dlužníka stane součástí majetkové podstaty. Vyjma majetku, který je výslovně dle IZ z majetkové podstaty vyloučen. Zpeněžit lze pouze takový majetek, u něhož po odečtení nákladů na prodej a odměnu insolvenčního správce skutečně zbyde na úhradu věřitelům.

Pro stanovení rozhodné hodnoty pro zpeněžení majetku si lze pomoci novelizovaným zněním § 3 odst. 4 vyhlášky č. 313 o odměně insolvenčního správce. Podle této úpravy je odměna insolvenčního správce, v případě zpeněžení majetku dle pravidel konkursu, nejméně 20 000 Kč bez DPH. V případě nulových nákladů na prodej nemá smysl zpeněžovat majetek, jehož prodejní cena by nepřesáhla 20 000 Kč bez DPH, což je minimální odměna insolvenčního správce, vztahující se k tomuto úkonu. Pokud insolvenční správce uvede závažný důvod, pro který by se majetek, přesahující prodejní cenu 20 000 Kč bez DPH, neměl zpeněžovat, bude takový majetek ze zpeněžení vyloučen.

V rozhodnutí o schválení oddlužení je insolvenčním soudem dlužníku uložena povinnost, aby označil majetek náležící do majetkové podstaty a vydal insolvenčnímu správci majetek, určený pro zpeněžení. Důležité je slovní spojení *dlužník vydal majetek ke zpeněžení*. Nově má totiž dispoziční oprávnění k majetkové podstatě při SK+MP pouze dlužník. Teprve vydáním konkrétní věci náležící do majetkové podstaty přechází dispoziční oprávnění k této věci na insolvenčního správce a jen tyto věci insolvenční správce zpeněžuje.

Jakmile je majetek zpeněžen, předloží insolvenční správce soudu zprávu o stavu insolvenčního řízení, která má obdobný obsah jako konečná zpráva v konkursu. Nemusí se přitom čekat na zpeněžení veškerého majetku dlužníka. Těchto zpráv může být v průběhu oddlužení, vzhledem k časové náročnosti zpeněžení majetku, podáno několik. Pokud se jedná o zpeněžení zajištěného majetku, může být zpráva rovněž spojena

s návrhem na uspokojení zajištěného věřitele. Pro další postup se aplikují stejná pravidla jako pro konečnou zprávu a rozvrhové usnesení v konkursu (Sprinz a kol.).

3.6 Rozbor vybraných změn v oddlužení

Vláda ČR se prostřednictvím novely č. 64/2017 Sb., oddlužovací novely a novely č. 230/2019 Sb. snažila připravit ucelený koncept, jež by pomohl více lidem dostat se z dluhové pasti a zařadit se zpět mezi ekonomicky aktivní obyvatelstvo. Zejména výše popsaná oddlužovací novela způsobila nejrozsáhlejší změny v této oblasti. Ačkoliv se jedná o dlouho připravovaný a promyšlený koncept, stále zde lze najít oblasti, které by mohly být lépe upraveny.

3.6.1 Akreditované osoby

S účinností novely č. 64/2017 Sb. lze pro sepis návrhu využít služeb akreditované osoby. Jedná o charity, obecně prospěšné společnosti a zájmová sdružení (dále také „**sociální poradny**“), jichž je v současné době na území ČR 107. Seznam akreditovaných osob je dostupný na internetových stránkách ministerstva spravedlnosti. Úkolem akreditovaných osob je:

- účinností novely č. 64/2017 Sb. sepisovat a podávat za dlužníka insolvenční návrh a návrh na povolení oddlužení,
- s účinností oddlužovací novely poskytovat dlužníkům odborné sociální poradenství,
- a to vše vykonávat pro dlužníka *zcela zdarma*.

Většina sociálních poraden se nezabývá pouze odborným sociálním poradenstvím, ale širokou škálou dalších činností, jako jsou volnočasové aktivity pro mládež, právní poradenství, péče o postižené osoby aj. Práce v těchto oblastech spadá do účinnosti *zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách*. Práce poraden je tedy při výkonu sociální činnosti ovlivňována Ministerstvem práce a sociálních věcí (dále „**MPSV**“) a zákonem o sociálních službách. Při výkonu akreditovaných činností Ministerstvem spravedlnosti (dále „**MS**“) a insolvenčním zákonem.

Pro sociální poradny postupná novelizace IZ znamená více práce a také nejasností v oblasti financování jejich činnosti. Problém nastává zejména v případě, kdy nelze

jednoznačně určit, pod který resort by daná práce sociální poradny měla spadat a kdo by ji měl tedy financovat.

V současné době pro pracovníka sociální poradny s udělenou akreditací platí, že se z něj stává tzv. rozdvojená osobnost v případě, kdy vykonává jak funkci sepisovatele, tak podavatele dlužníkovra návrhu. V okamžiku, kdy s dlužníkem jedná o věcech potřebných pro sepis návrhu, jedná z pozice sociálního pracovníka, dle zákona o sociálních službách. Činnost sepisovatele lze zařadit mezi služby sociální péče, je mu tedy proplácena. V okamžiku, kdy činí úkon podání návrhu (zřejmě okamžik, kdy otevírá datovou schránku a vkládá do ní příložený návrh), jedná z pozice akreditované osoby. Tuto činnost nelze vyhodnotit jako činnost poskytování sociální služby. Dotace na sociální službu se na ni nevztahuje a není nijak zaplácena. Ačkoliv pracovník poradny jedná z pozice akreditované osoby pouze několik minut, je třeba zvážit několik faktorů, z důvodu kterých, by i tato činnost měla být zaplácena:

I. Sepis a podávání návrhů jsou dvě různé činnosti. Proto je nutno k nim vést oddělenou evidenci a dokumentaci. Pro sepis je evidence a dokumentace dle zákona o sociálních službách povinná. Pro akreditaci je pouze doporučena, což vyplývá z podmínky stanovené IZ, že akreditovaná osoba musí při poskytování služeb postupovat svědomitě a s odbornou péčí. Většina poraden ale dokumentaci k akreditaci vede, což zabere určitý čas. Důvodem je zejména, že akreditované osoby musí ve většině poraden vykonávat tuto konkrétní práci pouze na základě dobrovolnické smlouvy. Dobrovolnickou smlouvou se současně zříkají finančního nároku na tuto činnost. Vést evidenci k práci dobrovolníka je povinné, a současně je vedena i evidence činností akreditovaných osob.

II. Činnost většiny poraden je pouze v určitém rozsahu dotována státem. Zbytek musí být hrazen prostřednictvím sponzorských programů. Nutno podotknout, že činnost poraden není pro sponzoring příliš mediálně atraktivní. Příspěvek na konkrétní věc, jako je například vozíček pro postižené dítě, je společníky lépe akceptováno, než příspěvek na úhradu režijních nákladů a mezd pracovníků sociální poradny.

III. Sociální poradna se neobejde bez zaměstnanců, kteří musí být při akreditaci vysokoškolsky vzdělání. Je ovšem jasné, že finanční ohodnocení jejich práce není vzhledem k poslání, které se rozhodli vykonávat, adekvátní. Důležité je zaměstnance k této práci správně motivovat.

Práci akreditované osoby lze u jednoho dlužníka splnit během několika minut. Činnost úkonu podání by ale být ohodnocena měla. Pro výkon je potřeba vynaložit náklady na dokumentaci. Poradny mají spoustu práce, aby dokázaly ufinancovat svůj provoz a zaměstnanci by se také určitě cítili lépe, kdyby všechna jejich práce byla řádně ohodnocena. MPSV ani MS v tomto ohledu v současné době bohužel žádné změny nechystají. Akreditace nechce ani jeden resort sponzorovat, zřejmě proto, že se za ni necítí dostatečně zodpovědný.

V současnosti je novinkou, určenou zatím pouze pro Moravskoslezský kraj, veřejná zakázka s názvem „*Podpora služeb akreditovaných osob podle Insolvenčního zákona*“. Zadavatelem je Moravskoslezský kraj. Zástupcem je advokátní kancelář MT Legal s.r.o. Předmětem zakázky je zajištění služeb akreditovaných osob. Tedy zajištění dodavatele úkonu podání návrhu v určitém počtu těchto úkonů za měsíc. Úkon by měl být prováděn v rámci projektu Optimalizace odborného sociálního poradenství a poskytování dluhového poradenství v Moravskoslezském kraji, který již byl podpořen v rámci Operačního programu Zaměstnanost. Předpokládané finanční ohodnocení veřejné zakázky je 11 900 826,45 Kč bez DPH. V současné době je zakázka stále neukončena.

3.6.2 Odborné sociální poradenství

S účinností oddlužovací novely lze při oddlužení způsobem SK + MP uložit dlužníku až 100 hodin odborného sociálního poradenství (dále také „**dluhové poradenství**“). Insolvenční správce musí oslovit sociální poradnu a zjistit, zda je poradna ochotna dlužníka školit. Insolvenční soud pouze schvaluje rozsah školení a místo výkonu školení.

Odpovědnost za dluhové poradenství

Odpovědět na otázku, který resort je za danou změnu v insolvenčním zákoně skutečně zodpovědný a měl by zodpovídat na dotazy a důsledky k ní směřující,

je v podstatě nemožné. V rámci diplomové práce došlo nejdříve ke zkontaktování členů Ústavně právního výboru, Podvýboru pro problematiku exekucí, insolvenční a oddlužení poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Výbor pouze odkázal na MS, jež má dle vyjádření výboru naplnění účelu oddlužovací novely v gesci a žádná další vyjádření výborem poskytnuta nebyla.

MS poskytlo následující vyjádření: *Je pravda, že relevantní oprávnění soudu uložit dlužníku povinnost využít služby odborného sociálního poradenství poskytované registrovaným poskytovatelem sociálních služeb je obsaženo v insolvenčním zákoně, který je v gesci Ministerstva spravedlnosti ČR, v tomto ustanovení se však jedná o pouhý procesní institut, jímž je realizováno uložení jedné z mnoha povinností v insolvenčním řízení. Jakékoliv podmínky poskytování příslušné sociální služby jsou pak upraveny zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, jehož gestorem je Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Ministerstvo spravedlnosti ČR ani nebylo navrhovatelem příslušné úpravy v insolvenčním zákoně – ta byla do jeho novely zahrnuta na základě připomínky ministra pro lidská práva ve shodě s Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR. Proto Vám doporučujeme obrátit se právě na toto ministerstvo, neboť jen ono je případně oprávněno vyjádřit se k otázkám vztahujícím se k zákonu o sociálních službách.*

Na návrh MS došlo ke zkontaktování MPSV. Bohužel vyjádření MPSV proběhlo pouze ve znění: *Vzhledem k tomu, že insolvenční řízení spadá do kompetence ministerstva financí, postoupili jsme Vaše podání k vyřízení insolvenčnímu oddělení zmíněného ministerstva.* Od insolvenčního oddělení MS pak pouze přišla odpověď: *Jakékoliv podmínky poskytování sociálních služeb jsou upraveny zákonem č.108/2006 Sb., o sociálních službách, jehož gestorem je Ministerstvo práce a sociálních věcí. K tomu, prosím, přijměte také informaci, že o výše uvedených skutečnostech (zejm. stran pravomocí a rozsahu gestorství Ministerstva spravedlnosti ve vztahu k problematice odborného sociálního poradenství dlužníkům) bylo dne 31. 1. 2020 telefonicky informováno také příslušné oddělení Ministerstva práce a sociálních věcí. Zda tento telefonát dopomohl k jasnému vymezení odpovědnosti za tuto oblast, není dodnes známo.*

Dopad změn na sociální poradny

Za dobu účinnosti novely nebylo dle dostupných zdrojů sociální poradenství insolvenčními soudy nařizováno. Neznamená to však, že s přibývajícími roky, kdy budou probíhat insolvenční řízení, zahájená až po oddlužovací novele, tento institut aktivně

využíván nebude. Zejména pokud insolvenční správci dojdou k přesvědčení, že by potvrzení o absolvování dluhového poradenství mohlo dlužníku pomoci k prokázání vynaložení veškerého úsilí, které po něm mohlo být spravedlivě požadováno, a začnou dlužníky do poraden ve větší míře posílat.

Koncept dluhového poradenství lze do značné míry hodnotit jako nedomyšlený. Nařídít poradenství ve výši až 100 hodin je z pohledu insolvenčního soudu jednoduché. Faktory, které ale musí být brány při poradenství v úvahu, jsou velikost poradny a její specializace, čas, prostory, náplň školení, mentální úroveň dlužníků a v některých případech i fyzický stav dlužníků. Hlavně rozdílná mentální úroveň dlužníků a fyzický stav jsou důvodem pro to, aby byl uplatněn individuální přístup, když už má poradenství splňovat svou funkci. S účinností oddlužovací novely totiž mezi dlužníky nejsou řazeni pouze zdraví a mladší jedinci, ale také senioři a držitelé invalidního důchodu. Je jasné, že zejména tyto osoby budou mít přístup k vnímání a pochopení předkládaných informací pomalejší.

Představa, že najednou začnou insolvenční soudy posílat dlužníky ve větším počtu do poraden, je tedy nereálná. Nebo ještě lépe, reálná je, ale poradny by od individuálního přístupu musely přejít k seminářům určeným pro větší počet lidí. Takové opatření by ale nesplňovalo důvod pro zavedení sociálního poradenství, kterým je dle DZ k oddlužovací novele *zvýšení kompetencí v oblasti finanční a dluhové gramotnosti, specifický pak v oblastech domácího hospodaření, nakládání s majetkem a možnosti řešení tíživé finanční situace*,⁵⁵ protože by pro některé dlužníky výuka ve větším počtu lidí a rychlým tempem nebyla přínosná.

⁵⁵ Závěrečná zpráva shrnutí dopadů regulace 2019[online].

Dostupné z: <http://file:///D:/Users/Michal/Sta%C5%BEen%C3%A9%20soubory/t0071a0.pdf>

Pro náplň poradenství žádný manuál neexistuje. Sociální poradny se v tomto ohledu musí opírat o základní služby, které poskytují a jimiž jsou:

- sestavování splátkových kalendářů,
- orientace v právních dokumentech,
- sestavování rodinného rozpočtu,
- orientace v problematice exekučních řízení (zejména, na co má a nemá exekutor právo),
- spotřebitelské smlouvy,
- půjčky (rozdíly bankovních/nebankovních společností, jaké základní informace si o půjčce vyžádat, za jakých okolností smlouvu o půjčce skutečně podepsovat atd.),
- rozpoznávání podvodných a nevýhodných půjček (nákupy přes internet, nabídky půjček přes telefon, předváděcí akce),
- základy internet bankingu (zejména v případě seniorů).

Při současném nastavení podmínek IZ by dle sociálních poraden délka dluhového poradenství mohla být v rozmezí 20-30 hodin. V tomto časovém rozpětí by poradny měly být schopny individuálním přístupem dlužníky obecně poučit o věcech, jež s financemi a hospodařením souvisí. Pokud by však poradenství bylo stanoveno na více hodin a rostl by počet dlužníků, muselo by zřejmě dojít na variantu společných seminářů.

Dopad změn na dlužníky

Odborné sociální poradenství není v současné době využívaným institutem a tím pádem má na dlužníky minimální dopad. Jak již ale bylo uvedeno, nikde není řečeno, že zejména ve 4. a 5. roce oddlužení nezačnou insolvenční správci dlužníky do poraden aktivně posílat. Výhodou pro dlužníky je, že poradenství jim bude poskytováno zadarmo a dozví se zde určitě přínosné informace. Problémem ale může být vzdálenost mezi bydlištěm dlužníka a poradnou a čas na poradenství.

V současnosti nejsou náklady na dopravu do sociální poradny dlužníkům nijak hrazeny. Jenže pokud byl dlužník před oddlužením vlastníkem vozu, s nejvyšší pravděpodobností o něj v průběhu oddlužení přišel. Pro svůj přesun musí zřejmě využívat služeb hromadné dopravy, kola aj. Náklady na dopravu do poradny se ale pro dlužníka, bydlícího ve městě a dlužníka, bydlícího ve vzdálenější vesnici, budou hodně lišit. Vhodná by byla zákonná úprava zaručující dlužníkům, bydlícím v určité vzdálenosti od poradny, hradit určitou část nákladů na dopravu.

Jednou z hlavních podmínek pro úspěšné absolvování oddlužení je, aby dlužník aktivně pracoval. Pokud si k hlavnímu pracovnímu poměru najde i brigády a příležitostné práce a občas uhradí i splátky nad rámec splátkového kalendáře, je to vnímáno jako pozitivum. Při takovém pracovním nasazení se ale může stát, že na poradenství dlužník čas nenajde. S možností úpravy pracovní doby dlužníků, aby měli možnost poradenství absolvovat, v současné době zákon bohužel také nepočítá.

Navrhované změny v oblasti dluhového poradenství

I. úprava současného právního stavu

Bylo by efektivnější, kdyby absolvování poradenství bylo v IZ definováno jako jedna z nutných podmínek pro úspěšné splnění oddlužení. A to s pevným počtem hodin, které musí každý dlužník povinně splnit. Pokud vycházíme z informací sociálních poraden, že 100 hodin je příliš mnoho, a 20-30 hodin stačí pouze na poskytnutí základních informací o financích, optimální by zřejmě bylo poradenství nastavit v délce cca 30-50 hodin.

Při oddlužení na 5 let a nastavení 50 hodin by poradenství v délce trvání 1,5h/měsíc dlužník absolvoval za 2 roky a 10 měsíců. Plán poradenství by byl stanoven při první schůzce a vycházel by z individuálních potřeb dlužníka. Pro průběh poradenství by bylo vhodné, aby dlužník vždy na konci schůzky dostal určitý úkol na probírané téma, ten by v průběhu měsíce splnil a na příští schůzce by došlo k jeho vyhodnocení. Insolvenční soud by také po konzultaci s poradnou určil v rozhodnutí o povolení oddlužení datum, od kterého by dlužník sociální poradnu navštěvoval. Poradny by takto získaly možnost rozvrhnout si přesné plány a počty zaměstnanců a nemusely by v nejistotě čekat, kolik dlužníků k nim najednou insolvenční soudy začnou posílat. Dále by měli možnost komunikace se soudem ohledně informací, kdy by skutečně měly prostor dlužníka do programu dluhového poradenství zařadit. Vhodné by také bylo, aby insolvenční soudy měly možnost uvalit na dlužníka sankce v případě, že poradenství nebude dle stanoveného plánu absolvovat.

Možnost splnit oddlužení v délce 3 let mají nově senioři, držitelé II. a III. stupně invalidního důchodu a tzv. dětští dlužníci. Většina těchto osob vyžaduje v průběhu oddlužení větší důraz na individuální pomoc a přístup. V případě seniorů se poslední dobou jedná hlavně o skupinu, kdy jeden z partnerů umřel. Druhý se pak dostal do finančních potíží buď z důvodu ztráty poloviny příjmu, nebo proto, že partner, který

odešel, byl tím, kdo se staral o rodinný rozpočet. V případě držitelů invalidního důchodu jsou často dlužníky lidé s různými afektivními, depresivními či manickými poruchami. Dlužníci po 18. roce věku by také určitě pomoc v začátcích samostatného hospodaření uvítali. Proto by bylo zřejmě vhodné i pro tuto skupinu nechat nastavena stejná pravidla, jako při oddlužení na 5 let. Poradenství by v tomto případě také trvalo 2 roky a 10 měsíců v délce 1,5h/měsíc a byla by tak tedy zaručena pomoc těmto osobám v bezmála celé době trvání procesu oddlužení.

II. úprava pravidel pro poskytování preventivní činnosti

Dále se nabízí otázka, zda by nebylo lepší klást větší důraz na preventivní školení občanů než na vzdělávání až v průběhu insolvence. Pokud by byl člověk lépe poučen, jak správně hospodařit se svými financemi, k úpadku by nemuselo docházet. V rámci poskytování preventivní činnosti sociální poradny pořádají semináře a přednáškovou činnost pro školy, seniory, azylové domy, věznice, komunitní centra, nezaměstnané vedené na úřadu práce. Zřizují telefonní linky, které mohou lidé využívat atd.

Při výkonu těchto činností musíme poradny rozdělit do dvou skupin. První skupinou jsou poradny, jejichž veškerá činnost je dotována prostřednictvím zakladatelů. Tyto si mohou dovolit preventivní a vzdělávací akce zařadit do svého programu a občany pravidelně vzdělávat. Druhou skupinou jsou poradny finančně závislé zejména na dotacích státu. Dotace stát poskytuje pouze na služby vymezené zákonem č.108/2006 Sb. o sociálních službách. Preventivní činnost ale do těchto služeb nespadá, a proto se na ni právo čerpat dotace nevztahuje. Pokud poradny chtějí preventivní činnost vykonávat, děje se tak v menším počtu hodin a bez nároku na finanční ohodnocení.

Změny, jež by poradny skutečně uvítaly, jsou:

- *úprava znění zákona o sociálních službách*: zařazení výkonu preventivní činnosti do služeb s nárokem na dotaci,
- *větší důraz na finanční vzdělávání ve školství*: rozvoj finančního vzdělávání především na úrovni středních škol a učilišť, zejména v oblasti uzavírání smluv, spotřebitelských půjček, exekucí, vysvětlování, proč je důležité vše ohledně financí řešit řádně, svědomitě a včas,
- *omezení reklamy a medializace spotřebitelských půjček*: omezení/zákaz propagace prostřednictvím televizního, rozhlasového vysílání aj.

Hodnocení změn v oddlužení z pohledu poraden

Množství práce v oblasti sepisu a podávaných návrhů pro oddlužení se poradnám lehce zvýšilo pouze v prvních měsících po účinnosti oddlužovací novely. V současné době je množství návrhů cca stejné jako před její účinností. Ze strany dlužníků byl více než o sepis zájem o poskytnutí informací o změnách v oddlužení, ale i tento zájem o informace v současné době opadnul.

Změny ohledně odborného sociálního poradenství nelze vzhledem k prozatímnímu nevyužívání tohoto institutu hodnotit. Poradny by spíše, než tento institut ocenili větší důraz na podporu preventivních činností v oblasti rozvoje finanční gramotnosti občanů. Viz navrhované změny výše.

Jako velmi pozitivní změnu hodnotí poradny odbourání hranice splatnosti 30 % hodnoty pohledávek nezajištěných věřitelů jako nutnou podmínku pro vstup do oddlužení. Častými zákazníky poraden, kteří nemohli vstoupit do oddlužení, i když skutečně chtěli svou situaci řešit, byli totiž senioři, invalidé a často dlužníci-ručitelé. Poslední se týká zejména rodičů, kteří v dobré víře ručili, či si vzali půjčku, kterou pak poskytli svým dětem. Děti přestaly splácet a rodiče spadli do dluhové pasti, ze které se svépomocí nemohli dostat.

3.6.3 Povinnost dlužníka vynaložit veškeré úsilí při uspokojování pohledávek věřitelů

Dle současného znění IZ, bude v případě oddlužení na 5 let docházet ke dvěma situacím, v nichž bude mít povinnost dlužníka vynaložit veškeré úsilí různou váhu.

I. Dlužník v průběhu oddlužení splatí nejméně 30 % hodnoty pohledávek nezajištěných věřitelů. V tomto případě bude pojem veškerého úsilí zřejmě naplněn, pokud insolvenční správce osvobození od dluhů doporučí. Dlužník pak prokáže, že po dobu trvání oddlužení:

- pracoval,
- snažil se získat příjem formou brigád, sezónních prací,
- splácel řádně a včas,
- splácel i nad rámec splátkového kalendáře (např. zpeněžil dar od rodinného příslušníka a výtěžek zpeněžení ihned poslal insolvenčnímu správci),
- absolvoval na návrh insolvenčního správce, nebo ze své vlastní iniciativy odborné sociální poradenství.

Při úspěšném plnění těchto bodů by zřejmě osvobození od dluhů mělo být dlužníku povoleno.

II. Dlužník v průběhu oddlužení splatil méně než 30 % hodnoty pohledávek nezajištěných věřitelů. V tomto případě se lze domnívat, že insolvenční soud bude vynaložení veškerého úsilí při uspokojování pohledávek věřitelů více zkoumat. V současné době však nelze jednoznačně stanovit, jaká podmínka bude pro insolvenční soud nejvíce směřodlná k tomu, aby i v tomto případě osvobození od dluhů schválil. Výsledek se tak zřejmě dozvíme až za pár let, kdy první případy oddlužení, řešené dle oddlužovací novely, budou směřovat k ukončení.

3.7 Shrnutí

Koncept oddlužovací novely lze celkově ve vztahu k dlužníku hodnotit jako pozitivní. I přes řadu otazníků oddlužovací novela vylepšila pozici dlužníka, pokud skutečně projeví zájem dluhy splácet. Pokud dlužník prokáže, že po dobu trvání oddlužení pracoval, nezatajil majetek, pravidelně splácel a posílal i splátky navíc, neměl by se obávat, že na konci 3 či 5letého období nebude od zbytku dluhů osvobozen. Velkým přínosem je pro dlužníky ochrana obydlí, která přinejmenším dlužníkům s dětmi dává jistotu, že pokud do oddlužení vstoupí a jejich obydlí není předmětem zajištění, nemusí se ztráty domova obávat. Možnost absolvovat v průběhu oddlužení zdarma odborné sociální poradenství může být pro mnohé dlužníky v rozvoji finanční gramotnosti také přínosem.

4 Komparace a vyhodnocení příkladů oddlužení před a po novele insolvenčního zákona

Čtvrtá kapitola práce se zabývá praktickým znázorněním účinnosti oddlužovací novely na jednotlivých příkladech oddlužení způsobem SK + MP. Komparován bude právní postup v oddlužení před a po účinnosti oddlužovací novely. Pro přehlednost budou jednotlivé právní úpravy IZ označovány takto:

- *znění IZ do 31. 05. 2019*: dále v textu „**právní úprava před oddlužovací novelou**“, pro výpočet nezabavitelné částky bude vycházeno z údajů pro rok 2018,
- *znění IZ od 01. 06. 2019*: dále v textu „**právní úprava po účinnosti oddlužovací novely**“, pro výpočet nezabavitelné částky bude vycházeno z údajů pro rok 2019.

V komparaci bude vycházeno ze skutečných příkladů oddlužení dle veřejně dostupného insolvenčního rejstříku.

4.1 Průměrný dlužník vstupující do oddlužení

Dle statistických dat Poradny při finanční tísni, o.p.s. by průměrný dlužník mohl být definován jako člověk, jehož:

- průměrný celkový dluh je cca 600 000 Kč,
- průměrná výše dlužné částky u jednoho dluhu je cca 50 000 Kč,
- průměrná výše dlužné částky u jednoho věřitele je cca 75 000 Kč,
- průměrný počet úvěrů, které musí splácet je 12,
- průměrný počet věřitelů je 8.

Poměr mužů a žen podávajících návrh na oddlužení je dlouhodobě vyrovnaný. Celkově je ale přístup žen k hospodaření a financím zodpovědnější. Dle věkového rozmezí jsou nejčastějšími žadateli o oddlužení lidé v rozmezí 31-50 let, tedy lidé pracující. Důvody pro největší výskyt zadlužení právě v této skupině můžeme spatřovat v tom, že tato skupina zakládá rodiny a snaží se nejčastěji prostřednictvím spotřebitelských úvěrů držet určitý životní standard. Z hlediska vzdělanosti je skoro polovina návrhů na oddlužení podávána dlužníky s učňovským vzděláním. Na druhém místě jsou lidé se středoškolským vzděláním a na třetím místě, se stále rostoucí tendencí, lidé se základním vzděláním. Dle výše čistého příjmu jsou ve více než polovině případů

dlužníky lidé s podprůměrným čistým příjmem, v rozmezí 11 000-20 000 Kč. Nejčastěji dlužníci podávají návrh na oddlužení až v době, kdy je na ně uvalena vícečetná exekuce. Předlužení tedy pocítují v průměru 4 a více let, než se rozhodnou svou finanční situaci řešit. Nejvíce jmenovaným důvodem pro platební neschopnost dlužníků je naivita, tedy nedostatek pochopení rizika plynoucího z půjčování peněz. Mezi další nejčastější důvody lze uvést závazky z podnikání, nekomunikaci s věřiteli, zhoršený zdravotní stav či neočekávanou ztrátu zaměstnání.

4.2 Komparace zpeněžení majetku dlužníka

Právní úprava před oddlužovací novelou

Dle této právní úpravy IZ je možno kombinovat zpeněžení majetkové podstaty se splátkovým kalendářem pouze se souhlasem dlužníka. Postup je praktický zejména v případech, kdy dlužník nemůže ani v jednom ze způsobů oddlužení samostatně dosáhnou hranice minimálního uspokojení nezajištěných věřitelů. Majetek je určen ke zpeněžení, když:

- je předmětem zajištění,
- bylo prokázáno, že se jej dlužník zbavil úmyslně,
- byl označen dlužníkem v soupisu majetkové podstaty jako určený ke zpeněžení.

Dále nedochází k ochraně obydlí dlužníka v případě, že obydlí není předmětem zajištění a dlužník zvolí způsob oddlužení SK+MP.

Právní úprava po účinnosti oddlužovací novely

Po účinnosti oddlužovací novely lze volit pouze mezi dvěma způsoby oddlužení, a to ZMP nebo SK+MP. Při oddlužení způsobem SK+MP je majetek určen pro zpeněžení, když:

- je předmětem zajištění,
- bylo prokázáno, že se jej dlužník zbavil úmyslně,
- jeho prodejní cena v případě nulových nákladů na prodej přesáhne částku 20 000 Kč bez DPH a insolvenční správce neuvede ve zprávě pro oddlužení objektivní důvody, pro něž by majetek být zpeněžen neměl.

Dle této právní úpravy je obydlí dlužníka chráněno před zpeněžením, pokud je splněna podmínka $OVZ < RHO$ a obydlí není předmětem zajištění.

4.2.1 Dlužník dle spisové značky KSUL 69 INS 23933/2019

Ve věci dlužníka dle spisové značky KSUL 69 INS 23933/2019 bylo insolvenční řízení zahájeno dne 22. 10. 2019 a schváleno oddlužení způsobem SK+MP. Jedná se o společné oddlužení manželů, kdy manžel OSVČ vykonává zednické práce převážně na území Německa a manželka je vedena v evidenci ÚP. Celková výše zjištěných pohledávek manželů je 1 501 384,39 Kč, všechny pohledávky byly insolvenčním správcem označeny jako nezajištěné. Dle soupisu majetkové podstaty je dlužník vlastníkem osobního vozu značky BMW. Insolvenční správce v soupisu majetkové podstaty uvedl ocenění vozu na částku 150 000 Kč. Vůz není předmětem zajištění.

Postup dle právní úpravy před oddlužovací novelou

Dlužník se musí před podáním návrhu na oddlužení rozhodnout, zda bude oddlužení plnit způsobem SK, nebo SK+MP. Pokud by byl dlužník schopen oddlužení plnit způsobem SK, vůz by dlužníku zůstal a nedošlo by k jeho zpeněžení. Pokud by dlužník zvolil způsob SK+MP, vůz by byl prodán.

Postup dle právní úpravy po účinnosti oddlužovací novely

Insolvenčním soudem byl schválen způsob oddlužení SK+MP. Vůz dlužníka není předmětem zajištění a byl oceněn na 150 000 Kč. V případě zpeněžení by prodejní cena vozu přesáhla rozhodnou hodnotu 20 000 Kč bez DPH a vůz by měl být prodán. V tomto případě insolvenční správce musel ve zprávě pro oddlužení vyslovit objektivní důvod, proč zpeněžení vozu nenavrhuje. Dlužník jako OSVČ potřebuje vůz pro výkon podnikatelské činnosti. Převážným místem výkonu práce dlužníka je Německo se vzdáleností dojezdu cca 400 km od bydliště. Zpeněžením vozu by tedy došlo k podstatnému ztížení pracovního uplatnění dlužníka.

4.2.2 Dlužník dle spisové značky KSBR 27 INS 19587/2019

Ve věci dlužníka dle spisové značky KSBR 27 INS 19587/2019 bylo insolvenční řízení zahájeno dne 11. 09. 2019. O způsobu řešení úpadku zatím nebylo rozhodnuto, ale dá se předpokládat oddlužení způsobem SK+MP. Celková výše zjištěných pohledávek je 236 618,02 Kč, předpokládaná míra uspokojení věřitelů při očekávaných příjmech dlužníka je 236 618,02 Kč. Dle soupisu majetkové podstaty patří dlužníku spoluvlastnický podíl na pozemku ve výši 1/18. Insolvenční správce v soupisu majetkové podstaty uvedl ocenění spoluvlastnického podílu na částku 24 000 Kč. Pozemek není předmětem zajištění.

Postup dle právní úpravy před oddlužovací novelou

Vzhledem k předpokládané schopnosti dlužníka splatit v průběhu oddlužení 100 % hodnoty zjištěných pohledávek věřitelů proběhne oddlužení SK. Pozemek v tomto případě není předmětem zpeněžení.

Postup dle právní úpravy po účinnosti oddlužovací novely

Prodejní cena spoluvlastnického podílu na pozemku by mohla překročit hodnotu 20 000 Kč bez DPH. Spoluvlastnický podíl by tak měl být prodán. Předpoklad, že dlužník dokáže v průběhu oddlužení splatit 100 % hodnoty zjištěných pohledávek věřitelů, je ale pro insolvenčního správce dostatečným objektivním důvodem, aby ke zpeněžení pozemku nedošlo. Tento důvod pak uvede ve zprávě pro oddlužení.

4.2.3 Dlužník dle spisové značky KSUL 74 INS 20474/2019

Ve věci dlužníka dle spisové značky KSUL 74 INS 20474/2019 bylo insolvenční řízení zahájeno dne 20. 09. 2019 a schváleno oddlužení způsobem SK+MP. Celková výše zjištěných pohledávek věřitelů je 1 031 901,11 Kč, všechny pohledávky byly insolvenčním správcem označeny jako nezajištěné. Při současné výši měsíčního příjmu dlužníka lze předpokládat, že 45,96 % všech dluhů bude v oddlužení splaceno. Dle soupisu majetkové podstaty je dlužník vlastníkem bytu. Insolvenční správce v soupisu majetkové podstaty uvedl ocenění bytu na částku 400 000 Kč. Byt není předmětem zajištění.

Postup dle právní úpravy před oddlužovací novelou

Vzhledem k předpokladu, že dlužník bude schopen splatit 45,96 % všech dluhů prostřednictvím svých očekávaných příjmů, oddlužení by proběhlo způsobem SK. Ke zpeněžení bytu by došlo pouze v případě, kdyby se dlužník před podáním návrhu na oddlužení rozhodl žádat o způsob SK+MP.

Postup dle právní úpravy po účinnosti oddlužovací novely

Byt není předmětem zajištění a dlužník je jeho vlastníkem. Insolvenční správce musí vzhledem ke způsobu oddlužení SK+MP posoudit, zda byt splňuje definici chráněného obydlí. Insolvenční správce musí výši rozhodné hodnoty porovnat s reálnou hodnotou očekávaného výtěžku zpeněžení. Způsob výpočtu rozhodné hodnoty je určen dle nařízení vlády č. 189/2019. Výše rozhodné hodnoty závisí zejména na velikosti obce, hodnotě pozemku a počtu zohledňovaných osob. Z důvodu komplikovanosti výpočtu insolvenční správci využívají pro zjištění rozhodné hodnoty obydlí nejčastěji služeb znalce. Očekávaný výtěžek zpeněžení je určen dle postupu:

Očekávaný výtěžek zpeněžení = hodnota nemovitosti – odměna insolvenčního správce včetně DPH – náklady na zpeněžení včetně DPH maximálně do výše 5 % výtěžku zpeněžení – náklady na správu včetně DPH maximálně do výše 4 % výtěžku zpeněžení.

Tab. 4.1 Testování podmínky $OVZ < RHO$

očekávaná hodnota nemovitosti	400 000 Kč
odměna insolvenčního správce	72 600 Kč
náklady na zpeněžení	$400\,000 \cdot 0,05 = 20\,000\text{ Kč}$
	$20\,000 \cdot 0,21 = 4\,200\text{ Kč}$
	$20\,000 + 4\,200 = 24\,200\text{ Kč}$
náklady na správu	0 Kč
rozhodná hodnota obydlí dle ZP	373 320 Kč
očekávaný výsledek zpeněžení	$400\,000 - 72\,600 - 24\,200 = 303\,200\text{ Kč}$
OVZ < RHO, BYT JE CHRÁNĚNÝM OBYDLÍM	$303\,200\text{ Kč} < 373\,320\text{ Kč}$

Zdroj: vlastní zpracování

Závěr: Byt dlužníka splňuje definici chráněného obydlí a jako takový zpeněžen nebude.

4.2.4 Shrnutí komparace zpeněžení majetku dlužníka

Do účinnosti oddlužovací novely musel dlužník při způsobu oddlužení SK prokázat, že je schopen v průběhu oddlužení splatit minimálně 30 % hodnoty zjištěných pohledávek nezajištěných věřitelů. Do oddlužení se tedy dostala taková skupina obyvatel, jejichž příjmy byly dostatečně velké, aby tuto hranici splnily. Zpeněžení majetku bylo bráno spíše jako doplněk ke splátkovému kalendáři a záviselo na individuálním rozhodnutí každého dlužníka.

Nástup oddlužovací novely otevřel cestu k oddlužení pro větší počet dlužníků, zejména úpravou dosavadní hlavní podmínky pro vstup do oddlužení, tedy prokázáním schopnosti splatit v průběhu oddlužení minimálně 30 % hodnoty zjištěných dluhů. Aby ale nedocházelo na straně nezajištěných věřitelů ke značným ztrátám, volnější podmínky vstupu do oddlužení na straně jedné byly kompenzovány přísnějšími pravidly pro zpeněžení majetku na straně druhé. Dlužník tak musí při vstupu do oddlužení počítat s tím, že jeho majetek bude zpeněžen.

4.3 Komparace oddlužení osob zvláště zranitelných

Postup dle právní úpravy před oddlužovací novelou

Právní úprava IZ před oddlužovací novelou nerozlišovala, zda dlužník je či není osobou zvláště zranitelnou. Podmínky vstupu do oddlužení byly nastaveny stejně, ať se jednalo o zdravého pracujícího dlužníka, seniora, invalidního důchodce či mladého dlužníka po dovršení 18 let.

Postup dle právní úpravy po účinnosti oddlužovací novely

S účinností oddlužovací novely lze oddlužení v případě seniorů a držitelů II. a III. stupně invalidního důchodu provést jednodušším způsobem než u zdravých pracujících dlužníků. Pro splnění oddlužení stačí, aby v průběhu 3 let dlužníci spláceli minimální možnou částku, v závislosti na výši jejich příjmu. Částka však nesmí být nižší než minimální zákonem stanovená částka. Nárok na starobní a invalidní důchod musí vzniknout před schválením oddlužení a musí trvat celou dobu oddlužení. V případě společného oddlužení manželů musí být osobou zvláště zranitelnou oba dlužníci.

Částka představující minimální zákonem stanovenou měsíční platbu je rovna dvojnásobku odměny insolvenčního správce včetně DPH, a zaokrouhluje se na celé stovky nahoru. Vyplývá z požadavku minimální měsíční platby hotových výdajů, odměny insolvenčního správce a nejméně stejné výše splátky ostatním věřitelům. V současné době je minimální zákonem stanovená platba 2 200 Kč. Tedy 1 089 Kč (měsíční odměna insolvenčního správce včetně DPH) + 1 089 Kč (nejméně stejná výše splátky ostatním věřitelům), což je 2 178 Kč, po zaokrouhlení 2 200 Kč.

S účinností novely č. 230/2019 Sb. se stejná pravidla oddlužení na 3 roky a splatnosti minimální zákonem stanovené částky vztahují i na tzv. dětské dlužníky. Tedy dlužníky, jimž dluhy vůči nezajištěným věřitelům vznikly minimálně ze 2/3 před dosažením jejich 18 let.

4.3.1 Dlužník dle spisové značky KSHK 33 INS 14036/2019

Ve věci dlužníka dle spisové značky KSHK 33 INS 14036/2019 bylo insolvenční řízení zahájeno dne 24. 07. 2019 a schváleno oddlužení způsobem SK+MP. Dlužníku byl před chválením oddlužení přiznán nárok na invalidní důchod dle OSSZ ve výši 5 230 Kč a zároveň dávka dle ÚP ve výši 8 000 Kč. Celková výše zjištěných pohledávek věřitelů je 459 991,98 Kč. Všechny pohledávky byly insolvenčním správcem označeny jako nezajištěné. Spolu s dlužníkem žijí ve společně hospodařící domácnosti dvě vyživované osoby. V soupisu majetkové podstaty nebyl uveden žádný majetek ke zpeněžení.

Postup dle právní úpravy před oddlužovací novelou

Pro vstup do oddlužení musí být prokázána schopnost dlužníka splatit v průběhu pěti let minimálně 30 % hodnoty zjištěných pohledávek nezajištěných věřitelů.

Tab. 4.2 Výpočet splátkového kalendáře

Právní úprava před oddlužovací novelou	
zjištěné pohledávky	459 991,98 Kč
čistý příjem	13 230 Kč
nezabavitelná částka	
dlužník	6 225,33 Kč
vyživované osoby	
počet	2
částka	3 112,66 Kč
celkem nezabavitelná část	9 338 Kč
zbývající část čisté mzdy	3 892 Kč
zabavitelné třetiny	1 297 Kč
srazitelné částky	2 594 Kč
příjem po srazitelných částkách	10 636 Kč
srazitelné částky celkem	2 594 Kč
z toho odměna IS	1 089 Kč
splátka nezajištěných pohledávek	1 505 Kč
Celkem za 5 let	90 300 Kč
přednostní pohledávka za přihlášky	6 655,00 Kč
úhrada po odečtu přednostních pohledávek	83 645,00 Kč
Předpokládaná výše upokojení v %	18,18 %
ODDLUŽENÍ NENÍ MOŽNÉ	

Zdroj: vlastní zpracování

Závěr: Dlužník není schopen v průběhu pěti let splatit 30 % zjištěných pohledávek nezajištěných věřitelů. Oddlužení není možné.

Postup dle právní úpravy po účinnosti oddlužovací novely

Dlužník-invalidní důchodce patří do skupiny osob zvláště zranitelných. Pro vstup do oddlužení musí být prokázána schopnost dlužníka splatit v průběhu oddlužení minimální zákonem stanovenou platbu 2 200 Kč.

Tab. 4.3 Výpočet splátkového kalendáře

Právní úprava po účinnosti oddlužovací novely	
zjištěné pohledávky	459 991,98 Kč
čistý příjem	13 230 Kč
nezabavitelná částka	
dlužník	6 428,66 Kč
vyživované osoby	
počet	2
částka	3 214,32 Kč
celkem nezabavitelná část	9 643 Kč
zbývající část čisté mzdy	3 587 Kč
zabavitelné třetiny	1 195 Kč
srazitelné částky	2 390 Kč
příjem po srazitelných částkách	10 840 Kč
srazitelné částky celkem	2 390 Kč
z toho odměna IS	1 089 Kč
splátka nezajištěných pohledávek	1 301 Kč
Celkem za 3 roky	46 836 Kč
přednostní pohledávka za přihlášky	6 655,00 Kč
úhrada po odečtu přednostních pohledávek	40 181,00 Kč
Předpokládaná výše upokojení v %	8,74 %
ODDLUŽENÍ JE MOŽNÉ	

Zdroj: insolvenční rejstřík, vlastní zpracování

Závěr: Dlužník prokázal, že je schopen v průběhu tří let splácet vyšší než minimální zákonem stanovenou platbu. Oddlužení je možné.

4.3.2 Dlužník dle spisové značky KSUL 69 INS 7760/2019

Ve věci dlužníka dle spisové značky KSUL 69 INS 7760/2019 bylo insolvenční řízení zahájeno dne 03. 06. 2019 a schváleno oddlužení formou SK+MP. Jedná se o společné oddlužení manželů, kteří se snaží uhradit dluhy vzniklé převážně z dřívější společné podnikatelské činnosti. Oběma manželům byl před schválením oddlužení

přiznán nárok na starobní důchod dle OSSZ. Měsíční výše důchodu manžela byla určena ve výši 12 989 Kč, měsíční výše důchodu manželky ve výši 12 761 Kč. Celková výše zjištěných pohledávek věřitelů je 1 721 733,93 Kč. Všechny pohledávky byly insolvenčním správcem označeny jako nezajištěné. Vzájemná vyživovací povinnost je stanovena mezi manžely, žádné dítě se ve společně hospodařící domácnosti nenachází. V soupisu majetkové podstaty nebyl uveden žádný majetek ke zpeněžení.

Postup dle právní úpravy před oddlužovací novelou

Pro vstup do oddlužení musí být prokázána schopnost manželů při společném oddlužení splatit v průběhu oddlužení minimálně 30 % hodnoty zjištěných pohledávek nezajištěných věřitelů.

Tab. 4.4 Výpočet splátkového kalendáře - manžel

Právní úprava před účinností oddlužovací novely	MANŽEL
zjištěné pohledávky	1 721 733,93 Kč
čistý příjem	12 989 Kč
nezabavitelná částka	
dlužník	6 225,33 Kč
vyživované osoby	
počet	1
částka	1 556,33 Kč
celkem nezabavitelná část	7 782 Kč
zbývající část čisté mzdy	5 207 Kč
zabavitelné třetiny	1 736 Kč
srazitelné částky	3 472 Kč
příjem po srazitelných částkách	9 517 Kč
srazitelné částky celkem	3 472 Kč
z toho odměna IS	816,75 Kč
splátka nezajištěných pohledávek	2 655 Kč
Celkem za 5 let	159 315 Kč
přednostní pohledávka za přihlášky	6 806,25 Kč
úhrada po odečtu přednostních pohledávek	152 508,75 Kč
Předpokládaná výše upokojení v %	8,85 %

zdroj: vlastní zpracování

Tab. 4.5 Výpočet splátkového kalendáře - manželka

Právní úprava před účinností oddlužovací novely	MANŽELKA
zjištěné pohledávky	1 721 733,93 Kč
čistý příjem	12 761 Kč
nezabavitelná částka	
dlužník	6 225,33 Kč
vyživované osoby	
počet	1
částka	1 556,33 Kč
celkem nezabavitelná část	7 782 Kč
zbývající část čisté mzdy	4 979 Kč
zabavitelné třetiny	1 660 Kč
srazitelné částky	3 320 Kč
příjem po srazitelných částkách	9 441 Kč
srazitelné částky celkem	3 320 Kč
z toho odměna IS	816,75 Kč
splátka nezajištěných pohledávek	2 503 Kč
Celkem za 5 let	150 195 Kč
přednostní pohledávka za přihlášky	6 806,25 Kč
úhrada po odečtu přednostních pohledávek	143 388,75 Kč
Předpokládaná výše upokojení v %	8,32 %

Zdroj: vlastní zpracování

Tab. 4.6 Výpočet společného oddlužení manželů

Společné oddlužení celkem	
zjištěné pohledávky	1 721 733,93 Kč
čistý příjem obou manželů	25 750 Kč
zabavitelná část obou manželů	6 792,00 Kč
z toho odměna IS	1 633,50 Kč
splátka nezajištěných pohledávek celkem	5 158,50 Kč
Celkem za 5 let	309 510,00 Kč
přednostní pohledávka za přihlášky	13 612,50 Kč
úhrada po odečtu přednostních pohledávek	295 897,50 Kč
Předpokládaná výše uspokojení v %	17,18 %
ODDLUŽENÍ NENÍ MOŽNÉ	

Zdroj: vlastní zpracování

Závěr: Manželé nebudou schopni společně v průběhu pěti let splatit 30 % zjištěných pohledávek nezajištěných věřitelů. Oddlužení není možné.

Postup dle právní úpravy po účinnosti oddlužovací novely

Dlužníci-senioři patří do skupiny osob zvláště zranitelných. Pro vstup do oddlužení musí být prokázána schopnost dlužníků splatit v průběhu oddlužení minimální zákonem stanovenou platbu 2 200 Kč/osoba.

Tab. 4.7 Výpočet splátkového kalendáře - manžel

Právní úprava po účinnosti oddlužovací novely	MANŽEL
zjištěné pohledávky	1 721 733,93 Kč
čistý příjem	12 989 Kč
nezabavitelná částka	
dlužník	6 428,66 Kč
vyživované osoby	
počet	1
částka	1 607,16 Kč
celkem nezabavitelná část	8 036 Kč
zbývající část čisté mzdy	4 953 Kč
zabavitelné třetiny	1 651 Kč
srazitelné částky	3 302 Kč
příjem po srazitelných částkách	9 687 Kč
srazitelné částky celkem	3 302 Kč
z toho odměna IS	816,75 Kč
splátka nezajištěných pohledávek	2 485,25 Kč
Celkem za 3 roky	89 469 Kč
přednostní pohledávka za přihlášky	6 806,25 Kč
úhrada po odečtu přednostních pohledávek	82 662,75 Kč
Předpokládaná výše upokojení v %	4,80 %

Zdroj: insolvenční rejstřík, vlastní zpracování

Tab. 4.8 Výpočet splátkového kalendáře - manželka

Právní úprava po účinnosti oddlužovací novely	MANŽELKA
zjištěné pohledávky	1 721 733,93 Kč
čistý příjem	12 761 Kč
nezabavitelná částka	
dlužník	6 428,66 Kč
vyživované osoby	
počet	1
částka	1 607,16 Kč
celkem nezabavitelná část	8 036 Kč
zbývající část čisté mzdy	4 725 Kč
zabavitelné třetiny	1 575 Kč
srazitelné částky	3 150 Kč
příjem po srazitelných částkách	9 611 Kč
srazitelné částky celkem	3 150 Kč
z toho odměna IS	816,75 Kč
splátka nezajištěných pohledávek	2 333,25 Kč
Celkem za 3 roky	83 997 Kč
přednostní pohledávka za přihlášky	6 806,25 Kč
úhrada po odečtu přednostních pohledávek	77 190,75 Kč
Předpokládaná výše upokojení v %	4,48 %

Zdroj: insolvenční rejstřík, vlastní zpracování

Tab. 4.9 Výpočet společného oddlužení manželů

Společné oddlužení celkem	
zjištěné pohledávky	1 721 733,93 Kč
čistý příjem obou manželů	25 750 Kč
zabavitelná část obou manželů	6 452,00
z toho odměna IS	1 633,50 Kč
splátka nezajištěných pohledávek celkem	4 818,50 Kč
Celkem za 3 roky	173 466,00 Kč
přednostní pohledávka za přihlášky	13 612,50 Kč
úhrada po odečtu přednostních pohledávek	159 853,50 Kč
Předpokládaná výše uspokojení v %	9,28 %
ODDLUŽENÍ JE MOŽNÉ	

Zdroj: insolvenční rejstřík, vlastní zpracování

Závěr: Manželé prokázali, že jsou schopni v průběhu tří let splácet vyšší než minimální zákonem stanovenou platbu. Oddlužení je možné.

4.3.3 Shrnutí komparace oddlužení osob zvláště zranitelných

Pro osoby zvláště zranitelné, tedy osoby vyloučené z pracovního trhu, jež zpravidla nemají možnost obstarat si jiný příjem než příjem poskytovaný státem v omezené výši, představuje podstatné upravení podmínek oddlužení od 01. 06. 2019 reálnou šanci pro vypořádání dluhů. Z výše uvedených příkladů dlužníků dle spisové značky KSHK 33 INS 14036/2019 a KSUL 69 INS 7760/2019 je patrné, že při právní úpravě IZ účinné do 31. 05. 2019, by tito dlužníci šanci pro oddlužení neměli, a jejich sociální a ekonomický kredit by nedošel zlepšení. S účinností oddlužovací novely musí dlužníci po dobu tří let hospodařit se zmenšeným rozpočtem a příliš utrácet nemohou, zato však budou od podstatné části dluhů osvobozeni.

4.4 Komparace oddlužení ekonomicky aktivních dlužníků

Postup dle právní úpravy před oddlužovací novelou

V případech, kdy byl návrh na oddlužení podán do 31. 05. 2019 lze oddlužení splnit způsobem ZMP nebo SK. Kombinací SK+MP lze oddlužení plnit pouze se souhlasem dlužníka. Pro vstup do oddlužení musí dlužník prokázat, že v průběhu pěti let bude schopen splatit minimálně 30 % hodnoty zjištěných pohledávek nezajištěných věřitelů.

Postup dle právní úpravy po účinnosti oddlužovací novely

V případech, kdy byl návrh na oddlužení podán od 01. 06. 2019 lze oddlužení splnit způsobem ZMP, nebo SK+MP. Oddlužení způsobem SK+MP je splněno, pokud po dobu pěti let od schválení nedošlo k jeho zrušení a dlužník neporušil povinnost vynaložit veškeré úsilí, které po něm bylo možno spravedlivě požadovat k plnému uspokojení pohledávek věřitelů. Pokud se na obydlí dlužníka nevztahuje zajištění a vyhovuje podmínce $OVZ < RHO$, je označeno jako chráněné a nedojde k jeho zpeněžení. Majetek dlužníka, jehož prodejní cena by přesáhla hodnotu 20 000 Kč bez DPH, nebude zpeněžen pouze v odůvodněných případech. Na návrh insolvenčního správce může insolvenční soud nařídit dlužníku, aby v průběhu oddlužení absolvoval až 100 hodin odborného sociálního poradenství, což ale v praxi není aplikováno.

4.4.1 Dlužník dle spisové značky KSUL 70 INS 23015/2019

Ve věci dlužníka dle spisové značky KSUL 70 INS 23015/2019 bylo insolvenční řízení zahájeno dne 15. 10. 2019. O způsobu řešení úpadku zatím nebylo rozhodnuto, dlužník žádá o oddlužení způsobem SK+MP. Dlužník je OSVČ s rozsahem ekonomických činností dle CZ-NACE:

- inženýrské činnosti a související technické poradenství,
- výstavba bytových a nebytových budov,
- pronájem a správa vlastních nebo pronajatých nemovitostí,
- architektonické činnosti,
- činnosti reklamních agentur,
- specializované návrhářské činnosti,
- ostatní vzdělávání,
- podpůrné činnosti pro scénická umění.

Žádná vyživovaná osoba s dlužníkem ve společné domácnosti nežije. Dle údajů daňového přiznání za rok 2018 byla insolvenčním správcem stanovena pro splátkový kalendář měsíční zálohová platba ve výši 15 200 Kč. Celková výše přihlášených pohledávek věřitelů je 3 226 968,07 Kč, z toho zajištěno 1 443 417,63 Kč, nezajištěno 1 783 550,44 Kč.

Dle soupisu majetkové podstaty je dlužník vlastníkem nemovitého a movitého majetku. V případě nemovitého majetku se jedná o RD v katastrálním území Velvěty, který je předmětem zajištění. Dále o nezajištěný podíl na družstevním bytě o rozloze 2+kk. Movitým majetkem dlužníka jsou běžné vybavení bytu, vybavení potřebné pro podnikatelskou činnost, vůz Ford Galaxy a přívěsný vozík.

Tab. 4.10 Soupis majetkové podstaty

Soupis majetkové podstaty	ocenění	zajištěno	nezajištěno
nemovitý majetek	2 284 300 Kč	1 784 300 Kč	500 000 Kč
movitý majetek	188 900 Kč	0 Kč	188 900 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

Postup dle právní úpravy před oddlužovací novelou

Pro povolení oddlužení musí být prokázána schopnost dlužníka splatit po dobu pěti let minimálně 30 % hodnoty zjištěných pohledávek nezajištěných věřitelů. Oddlužení způsobem SK by ke splnění podmínky nestačilo. Pokud by dlužník skutečně chtěl vstoupit do oddlužení, musel by požádat o způsob SK+MP a musel by vydat ke zpeněžení nezajištěné obydlí.

Tab. 4.11 Výpočet splátkového kalendáře

Právní úprava před účinností oddlužovací novely	
zjištěné pohledávky	1 783 550,44 Kč
čistý příjem	15 200 Kč
nezabavitelná částka	
dlužník	6 225,33 Kč
vyživované osoby	
počet	0
částka	0,00 Kč
celkem nezabavitelná část	9 338 Kč
zbývající část čisté mzdy	5 862 Kč
z toho odměna IS	1 089 Kč
splátka nezajištěných pohledávek	4 773 Kč
Celkem za 5 let	286 380 Kč
přednostní pohledávka za přihlášky	1 815,00 Kč
úhrada po odečtu přednostních pohledávek	284 565,00 Kč
Předpokládaná výše uspokojení v %	15,95 %
ODDLUŽENÍ POUZE ZPŮSOBEM SK NENÍ MOŽNÉ	

Zdroj: vlastní zpracování

Tab. 4.12 Výpočet zpeněžení nezajištěného obydlí

očekávaná hodnota bytu 2+kk	500 000 Kč
odměna insolvenčního správce	90 750 Kč
náklady na zpeněžení	$500\,000 \cdot 0,05 = 25\,000\text{ Kč}$
	$25\,000 \cdot 0,21 = 5\,250\text{ Kč}$
	$25\,000 + 5\,250 = 30\,250\text{ Kč}$
náklady na správu	0 Kč
očekávaný výsledek zpeněžení	$500\,000 - 90\,750 - 30\,250 = 379\,000\text{ Kč}$
zjištěné pohledávky	1 783 550,44 Kč
předpokládaná výše uspokojení v %	21,24 %

Zdroj: vlastní zpracování

Tab. 4.13 Celková předpokládaná výše uspokojení

Celková předpokládaná výše uspokojení	
splátkový kalendář	15,95 %
prodej bytu	21,24 %
splacené nezajištěné pohledávky celkem	37,19 %
ODDLUŽENÍ ZPŮSOBEM SK+MP JE MOŽNÉ	

Zdroj: vlastní zpracování

Závěr: Oddlužení by proběhlo způsobem SK+MP. Dlužník by podmínku vstupu do oddlužení splnil pouze v případě, že vydá ke zpeněžení vlastní obydlí.

Postup dle právní úpravy po účinnosti oddlužovací novely

Dlužník žádá o způsob oddlužení SK+MP. Byt není předmětem zajištění a dlužník je vlastníkem družstevního podílu. Insolvenční správce musí vzhledem ke způsobu oddlužení posoudit, zda byt splňuje definici chráněného obydlí. Dále musí posoudit, zda pro určitou část movitého majetku existují objektivní důvody, aby nemusel být vydán ke zpeněžení.

Tab. 4.14 Výpočet splátkového kalendáře

Právní úprava po účinnosti oddlužovací novely	
zjištěné pohledávky	1 783 550,44 Kč
čistý příjem	15 200 Kč
nezabavitelná částka	
dlužník	6 429,00 Kč
vyživované osoby	
počet	0
částka	0,00 Kč
celkem nezabavitelná část	9 354 Kč
zbývající část čisté mzdy	5 846 Kč
z toho odměna IS	1 089 Kč
splátka nezajištěných pohledávek	4 757 Kč
Celkem za 5 let	285 420 Kč
přednostní pohledávka za přihlášky	1 815,00 Kč
úhrada po odečtu přednostních pohledávek	283 605,00 Kč
Předpokládaná výše uspokojení v %	15,90 %
ODDLUŽENÍ JE MOŽNÉ	

Zdroj: insolvenční rejstřík, vlastní zpracování

Tab. 4.15 Testování podmínky $OVZ < RHO$

očekávaná hodnota bytu 2+kk	500 000 Kč
odměna insolvenčního správce	90 750 Kč
náklady na zpeněžení	$500\,000 \cdot 0,05 = 25\,000\text{ Kč}$
	$25\,000 \cdot 0,21 = 5\,250\text{ Kč}$
	$25\,000 + 5\,250 = 30\,250\text{ Kč}$
náklady na správu	0 Kč
rozhodná hodnota obydlí dle ZP	795 468 Kč
očekávaný výsledek zpeněžení	$500\,000 - 90\,750 - 30\,250 = 379\,000\text{ Kč}$
OVZ < RHO, BYT JE CHRÁNĚNÝM OBYDLÍM	$379\,000\text{ Kč} < 795\,468\text{ Kč}$

Zdroj: vlastní zpracování

Dále bude prodáno běžné vybavení domácnosti dlužníka. Dlužník žádá insolvenční soud, aby ze zpeněžení byl vyloučen vůz Ford Galaxy jehož hodnota je dle odhadu znalce 20 000 Kč a další drobný majetek jako je vozík, počítač, kytara, sada náčiní pro ohnivou show a sada pro žonglování s hodnotou menší než 20 000 Kč. Jako objektivní důvod je ve zprávě pro oddlužení uvedeno, že dlužník OSVČ tyto věci potřebuje k výkonu své podnikatelské činnosti, zejména k činnosti scénického umění.

Ve zprávě pro oddlužení se insolvenční správce nevyjádřil, zda pro dlužníka doporučuje odborné sociální poradenství. Celková výše dluhů ve výši cca 3 000 000 Kč vznikla z podstatné části prostřednictvím spotřebitelských půjček a neplacením sociálního a zdravotního pojištění OSVČ. Dlužník si zřejmě plně neuvědomuje veškeré povinnosti, vyplývající z podnikatelské činnosti, a nedokáže efektivně hospodařit. Absolvování odborného sociálního poradenství by tak bylo zřejmě pro dlužníka přínosem. Aby insolvenční správce mohl dlužníka doporučit k dluhovému poradenství, musí sám zajistit sociální poradnu, domluvit počet hodin a schválit poradenský plán. Dlužník by pak musel naplánovat své podnikatelské aktivity tak, aby poradenství mohl absolvovat. Dále také dlužník nemůže počítat s možností, že by mu náklady na cestu do poradny byly proplaceny.

Závěr: Oddlužení by dle způsobu SK+MP bylo možné. Dlužník má příjmy z podnikání a souhlasí se zpeněžením podstatné části majetku. Obydlí dlužníka splňuje definici chráněného bydlení a jako takové zpeněženo nebude. Výjimku ze zpeněžení dále tvoří majetek, potřebný k výkonu podnikatelské činnosti dlužníka.

4.4.2 Shrnutí komparace oddlužení ekonomicky aktivních dlužníků

Skupinou, dlouhodobě se potýkající s největší zadlužeností, jsou dle Poradny při finanční tísni, o.p.s. lidé s podprůměrným čistým příjmem v rozmezí 11 000-20 000 Kč, což je i případ výše uvedeného dlužníka. Na tomto příkladu je patrné, že oddlužovací novela přinesla této skupině obyvatel značné úlevy.

Kdyby dlužník dle spisové značky KSUL 70 INS 23015/2019 podal návrh na oddlužení do 31. 05. 2019, musel by pro vstup do oddlužení prokázat schopnost splatit minimálně 30 % hodnoty nezajištěných dluhů v průběhu pěti let. Aby tuto podmínku dodržel, oddlužení by muselo proběhnout způsobem SK+MP. Po dobu trvání oddlužení by čistý příjem dlužníka po úhradě splátek odpovídal částce životního minima. Z této částky by v průběhu měsíce dlužník musel hradit nejen běžné platby za potraviny, oděv aj., ale také náklady na bydlení, protože obydlí dlužníka by bylo v průběhu oddlužení zpeněženo. Za těchto podmínek by dlužník volil pro řešení své ekonomické situace spíše tzv. práce na černo než oddlužení, což by vedlo k rozvoji stínové ekonomiky. Pokud by však zvolil institut oddlužení a řádně by plnil veškeré podmínky, byl by po pěti letech od zbytku dluhů osvobozen.

S účinností oddlužovací novely stačí, aby dlužník vynaložil veškeré úsilí, které po něm lze požadovat k uspokojení pohledávek věřitelů. Dle výše uvedeného příkladu si je dlužník vědom, že způsobem SK zvládne uhradit pouze 15,9 % hodnoty nezajištěných pohledávek. Zbytek dluhu se tedy snaží uhradit prodejem veškerého svého majetku, vyjma majetku potřebného k podnikání. Další značnou výhodou pro dlužníka je, že obydlí bylo vyhodnoceno jako chráněné a nedojde k jeho zpeněžení. Konečné rozhodnutí soudu týkající se osvobození od zbytku dluhu však bude pro dlužníka probíhat za vyšší nejistoty než dle předchozí právní úpravy. Což plyne z předpokladu, že dlužník v průběhu oddlužení nebude schopen splácet ani 30 % hodnoty nezajištěných dluhů. Insolvenční soud tak bude na konci oddlužení více zkoumat podmínku veškeré součinnosti dlužníka, a důležitý bude také názor insolvenčního správce.

4.5 Opatření k zajištění účelu insolvenčního řízení v důsledku pandemie virového onemocnění COVID-19

Vláda ČR přijala, v reakci na šíření virového onemocnění COVID-19, řadu restriktivních opatření, jež vedla ke značnému útlumu ekonomiky. Vyhlášení nouzového stavu na celém území ČR znamenalo a stále znamená pro řadu občanů podstatné zhoršení jejich ekonomické situace. Z restriktivních opatření, dopadajících na rodinné rozpočty nejvíce, lze jmenovat uzavření školních a předškolních zařízení. Pro rodiče s malými dětmi znamená toto opatření zůstat doma, nepracovat a namísto mzdy či platu pobírat dlouhodobě rodičovský příspěvek. Mezi další opatření lze jmenovat uzavření veškerých nákupních center a drobných obchodů a služeb, s výjimkou obchodů poskytujících věci určené pro základní potřeby občanů jako jsou potraviny, hygienické potřeby aj. Zaměstnanci v podnicích či službách, jichž se restriktivní opatření vlády týkají nejvíce, využívají v současné době tzv. neplacené volno, nebo jsou bez zaměstnání. Stejně tak jsou ohroženi podnikatelé, kteří vlivem současné situace přijdou o značnou část svých příjmů.

Restriktivní opatření však nemají vliv pouze na současný ekonomický vývoj země, ale podstatně také ovlivňují vývoj insolvenčních procesů. Zejména ohrožují postavení dlužníků, kteří v současné době plní oddlužení způsobem platným do 31. 05. 2019 (tzv. starým způsobem), nebo způsobem platným od 01. 06. 2019 (tzv. novým způsobem). Řada z nich se totiž ocitla v situaci, kdy s účinností restriktivních opatření přišli o značnou část svých příjmů a nejsou (a výhledově ani nebudou) schopni řádně oddlužení splácet. V případech oddlužení tzv. novým způsobem lze požádat o přerušení oddlužení na dobu jednoho roku, nebo o snížení splátek. V případech oddlužení tzv. starým způsobem možnost přerušit oddlužení neexistuje. Dlužníci mohou pouze doufat, že jim insolvenční soudy povolí měsíčně splácet nižší částky. Český insolvenční systém se tak ocitá pod stále rostoucím tlakem a stoupá počet žádostí o odklady oddlužení, zrušení oddlužení či o stanovení nižších splátek. S ohledem na aktuální situaci a její možné zhoršení však insolvenční soudy nejsou schopny garantovat včasné vyřízení žádostí, protože i ony musejí v důsledku pandemie pracovat v omezeném režimu. Postupně tak na celém území ČR dochází k prodlužování jednotlivých insolvenčních procesů. Výkon práce insolvenčních správců není restrikcemi přímo ovlivněn. Správci musí pracovat stejně jako doposud. Jednotlivé insolvenční soudy však postupně správcům prodlužují lhůty pro odevzdávání různých podkladů potřebných pro oddlužení. V souladu

s restriktivními opatřeními jsou také jednání správců a dlužníků vedena v co největší možné míře prostřednictvím telefonické a elektronické komunikace.

Nejvíce ohroženou skupinou insolvenčního procesu zůstávají dlužníci. U každého dlužníka však lze dle insolvenčního práva objektivně zhodnotit situaci, ve které se ocitl. Je tedy možné, že by v současné době insolvenční soudy nemusely rušit schválená oddlužení ve velkém počtu. Dlužníci však zřejmě budou muset zpětně dokazovat, že jejich neschopnost splácet byla způsobena v souvislosti s restriktivními opatřeními vlády zavedenými v důsledku šíření virového onemocnění COVID-19.

V případech oddlužení dle tzv. starého způsobu je dle znění § 415 IZ na úvaze soudu, zda dlužníku osvobození od dluhů přizná, pokud je hodnota plnění nezajištěným věřitelům při plnění oddlužení nižší než zákonem stanovená. Dlužník ale musí prokázat, že se tak stalo v důsledku okolností, jež sám nezavinil. Důsledky šíření pandemie COVID-19 k těmto okolnostem určitě patří. V případech oddlužení dle tzv. nového způsobu mají dlužníci možnost využít institutů přerušení a prodloužení. Aplikovat lze také ustanovení dle § 418 odst. 1 písm. c) IZ, kdy insolvenční soud oddlužení zruší a úpadek dlužníka bude řešen konkursem v případě, není-li dlužník v důsledku okolností, které **zavinil**, schopen po dobu delší než 3 měsíce splácet ani náhradu hotových výdajů a odměnu insolvenčního správce.

Otázkou zůstává, jakým způsobem budou muset dlužníci insolvenčnímu soudu zpětně prokazovat, že jejich neschopnost splácet měsíční platby pro oddlužení skutečně vznikla v důsledku restriktivních opatření vlády, reagujících na současnou pandemickou situaci. Určitě se totiž najdou případy dlužníků, kteří se budou snažit současnou situaci využít. Jde zejména o dlužníky, jimž by za jiných okolností oddlužení bylo v současné době zrušeno z důvodu soustavného porušování podmínek daných insolvenčním zákonem. Do budoucna lze také očekávat značný růst insolvenčních návrhů. V důsledku restriktivních opatření se totiž značná část obyvatel postupně dostává do existenční krize, kterou se snaží překlenout spotřebitelskými půjčkami. Tito lidé však možná až příliš spoléhají na to, že současná pandemická situace dojde brzy zklidnění a budou mít zpět své zaměstnání a měsíční příjem.

5 Závěr

S účinností *zákona o úpadku a způsobech jeho řešení* nabízí institut dlužení jedno z možných východisek, jak se vypořádat s rostoucími dluhy. Od nabytí jeho účinnosti z roku 2008 praxe postupně ukázala, že pro vstup do oddlužení jsou podmínky nastaveny velmi přísně. Skupina, které by tento institut pomohl nejvíce, by na něj neměla nárok z důvodu dosahování nízkých měsíčních příjmů. Tito lidé, zatížení mnohdy vícečetnou exekucí, se tak nejčastěji museli uchýlit k tzv. pracím na černo, aby měli jistotu, že budou mít z čeho žít a že jim exekuce všechny peníze nevezme. Práce na černo, kdy zaměstnanec vykonává činnost pro zaměstnavatele bez řádného uzavření pracovní smlouvy je pro obě strany výhodná v tom, že tento příjem není nijak přiznáván. Tím nedochází k platbě odvodu ze mzdy, zejména k odvodům sociálního a zdravotního pojištění a zaměstnavateli vzniká úspora nákladů na výplatu mezd. Zaměstnanec tento příjem exekucním či insolvenčním orgánům nepřiznává a peníze si může ponechat. Na druhou stranu ale ztrácí nárok na dovolenou a příjem v podobě čerpání nemocenské. V pozdějším věku také nemá nárok na výplatu starobního důchodu. K pracím na černo se váže také riziko uložení vysokých sankcí ze strany Úřadu práce a to jak zaměstnavateli, tak zaměstnanci. Zejména rozvoj stínové ekonomiky vedl vládu ČR postupně k přesvědčení, že změna v podmínkách oddlužení je více než nutná. Dne 01. 06. 2019 tak vstoupila v účinnost oddlužovací novela, jejíž hlavní cíle jsou umožnit vstup do oddlužení vyššímu počtu subjektů, přinést vyšší uspokojení věřitelů při způsobu oddlužení plněním splátkového kalendáře a posílení výchovného efektu oddlužení.

V diplomové práci byly vymezeny obecné charakteristiky insolvence a vývoj insolvenčního práva. Dále byly vyhodnoceny změny insolvenčního zákona v důsledku účinnosti oddlužovací novely a novely zákona č. 230/2019 Sb. a komparovány byly vybrané příklady oddlužení před a po účinnosti novel.

Cílem diplomové práce bylo vyhodnotit oddlužení jako prostředek řešení dluhů a také vyhodnotit, zda byly naplněny cíle, pro něž vstoupila v účinnosti oddlužovací novela a novela č. 230/2019 Sb. K naplnění vytyčených cílů z hlediska rozsahu, obsahu a struktury diplomové práce došlo. Cíl oddlužovací novely a novely č. 230/2019 Sb. *umožnění způsobu řešení úpadku oddlužením širšímu okruhu subjektů*, lze postupně naplnit, zejména díky úpravě hlavní podmínky pro vstup do oddlužení, a úpravou podmínek pro specifický okruh osob. Cíl *posílení výchovného efektu oddlužení* není

dorešený v návaznosti na jeho praktickou aplikaci a v současné době nelze očekávat, že bude naplňován.

Ve druhé kapitole s názvem *Základní charakteristika a vývoj insolvenčního řízení v České republice* byly představeny základní pojmy insolvenčního řízení, vývoj insolvenčního práva a cíle, jichž mělo být s účinností oddlužovací novely a novely č. 230/2019 Sb. dosaženo. Ve třetí kapitole s názvem *Analýza pozice dlužníka v procesu oddlužení* bylo oddlužení vymezeno jako možný nástroj pro řešení úpadku dlužníka a byly zhodnoceny silné a slabé stránky oddlužovací novely. Dle čtvrté kapitoly práce s názvem *Komparace a vyhodnocení příkladů oddlužení před a po novele insolvenčního zákona* byly porovnány konkrétní změny v oddlužení, jichž se oddlužovací novela dotýká nejvíce. Závěr kapitoly pak reaguje na současnou situaci na našem území. Ukazuje se totiž, že restriktivní opatření vlády, reagující na pandemii virového onemocnění COVID-19, budou mít na vývoj exekučních a insolvenčních řízení, značný dopad.

Značná část dlužníků přišla v souvislosti s restriktivními opatřeními vlády o zaměstnání a tím o podstatnou část příjmů, což v současné době vede z jejich strany k neplnění probíhajících insolvenčních řízení. Lze také očekávat růst insolvenčních návrhů do budoucna, tedy tzv. *dluhovou pandemii*. Na rostoucí nezaměstnanost aktivně reaguje sektor financí a v současné době rostou inzerce na půjčky především ze strany nebankovních společností.

V současné době vstupuje v účinnost zákon tzv. Lex Covid-19, jímž se vláda ČR snaží zmírnit účinky dopadů pandemie a který má mít podstatný dopad na civilní, exekuční, občanské a insolvenční právo. V oblasti exekučního práva budou pozastavena určitá zákonem vymezená řízení. V oblasti insolvence vstoupí v účinnost např. mimořádná moratoria, jež mají zejména podnikům pomoci překlenout nastalou ekonomickou situaci. Pokud soud moratorium vyhlásí, dlužník bude moci na prvním místě hradit bezprostředně splatné závazky, jež úzce souvisí se zachováním provozu jeho podniku. Pozitivní dopad na současnou ekonomickou situaci dlužníků-občanů, bude mít také zvýšení jednorázové výplaty dlužníkovi z jeho obstaveného účtu nebo čtyřnásobné zvýšení částky životního minima. Rovněž vstupuje v platnost dočasná limitace sankcí z důvodu prodloužení způsobeného nouzovým stavem. Úlevy se dočkají zejména dlužníci, kteří plní oddlužení tzv. starým způsobem. Oddlužení jim bude umožněno splnit i v případě, že v průběhu nesplní hranici 30 % nezajištěných dluhů. Musí však prokázat,

že se skutečně dostali do problémů se splácením v přímé souvislosti s restriktivními opatřeními vlády reagujícími na pandemii onemocnění COVID-19. Tato změna však není příliš příznivá pro věřitele, neboť přichází o značnou část budoucích očekávaných příjmů. Současná situace, a očekávaná opatření zároveň vysoce ovlivní výkon práce insolvenčních správců. K současným povinnostem přibude zejména psaní návrhů na přerušení oddlužení, zjišťování důvodů neplacení splátek, důvodů pro neplnění potřebné výše uspokojení nezajištěných věřitelů či podmínek pro zrušení oddlužení. Zároveň bude kladen větší důraz na kontrolu, zda dlužník práci má, nebo si ji aktivně hledá. Insolvenční správci se tak musí připravit, že na ně zejména ze strany dlužníka bude kladen vyšší tlak, a zároveň se musí vypořádat se skutečností, že odměna související s výkonem jejich funkce bude spíše snížena, než aby rostla úměrně s množstvím vykonávané práce.

Seznam použité literatury

Odborná kniha

HÁSOVÁ, Jiřina a kol. *Insolvenční zákon. Komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-691-3.

HÁSOVÁ, Jiřina a Tomáš MORAVEC. *Insolvenční řízení*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-715-6.

MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele se vzory a judikaturou*. 5. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-675-0.

MARŠÍKOVÁ, Jolana a kol. *Insolvenční zákon s poznámkami, judikaturou, nařízením Evropského parlamentu a Rady 2015/848 a prováděcími předpisy*. 3. vyd. Praha: Leges s.r.o., 2018. ISBN 978-80-7502-257-8.

RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017. ISBN 978-80-7552-444-7.

SMOLÍK, Petr. *Oddlužení v právním řádu ČR*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-617-3.

SPRINZ, Petr a kol. *Insolvenční zákon. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-753-8.

Článek v odborném časopise nebo ve sborníku z konference

KOZÁK, Jan. Nové úpadkové právo v České republice. *Právní zpravodaj: časopis pro právo a podnikání*. 2008, č. 2. Dostupné z: <http://www.pravnizpravodaj.cz/>

Elektronické dokumenty a ostatní

FIEDLEROVÁ, Dana. Věřitelé v insolvenčním řízení. Praha, 2015. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/165262/>

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *České soudnictví 2018: Výroční statistická zpráva*. Aktuality – Portál justice [online]. [cit. 28. 03. 2020]. Dostupné z: https://www.justice.cz/documents/12681/719244/Ceske_soudnictvi_2018_vyrocní_stat_zprava.pdf/7a0eb503-6fd7-4b70-b31f-882398651520

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Insolvenční rejstřík*. Insolvence – Justice.cz [online]. [cit. 28. 03. 2020]. Dostupné z: <https://isir.justice.cz/isir/common/index.do>

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Nářízení vlády o způsobu určení rozhodné hodnoty obydlí*. Insolvence – Justice.cz [online]. [cit. 28. 03. 2020]. Dostupné z: <https://insolvence.justice.cz/wp-content/uploads/2019/08/sb0082-2019.pdf>

POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČR. *Důvodová zpráva zákona č.294/2013 Sb. PSP* [online]. Dostupné z: <http://file:///D:/Users/Michal/Sta%C5%B Ee%C3%A9%20soubory/t092900.pdf>

POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČR. *Závěrečná zpráva shrnutí dopadů regulace 2019*. PSP[online]. Dostupné z: <http://file:///D:/Users/Michal/Sta%C5%B Ee%C3%A9%20soubory/t0071a0.pdf>

VLÁDA ČR. *Shrnutí závěrečné zprávy RIA k zákonu č. 64/2017 Sb. Vláda ČR* [online]. [cit. 28. 03. 2020]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/urad-vlady/poskytovani-informaci/poskytnute-informace-na-zadost/Priloha_29_duvodova_zprava_predlozena_vlade.pdf

Vyhláška č. 191/2017 Sb. o náležitostech podání a formulářů elektronických podání v insolvenčním řízení. *Zákony pro lidi-Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. [cit. 28. 03. 2020]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-191>

Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník (nový). *Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. cit. [31. 03. 2020]. Dostupné z: [https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89?text=Ob%C4%8Dansk%C3%BD+z%C3%A1kon%C3%ADk+\(nov%C3%BD\)](https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89?text=Ob%C4%8Dansk%C3%BD+z%C3%A1kon%C3%ADk+(nov%C3%BD))

Zákon č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). *Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. [cit. 31. 03. 2020]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-182?text=insolve n%C4%8Dn%C3%AD+z%C3%A1kon>

Seznam zkratek

ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
DPH	Daň z přidané hodnoty
DZ	Důvodová zpráva
EU	Evropská unie
FO	Fyzická osoba
IS	Insolvenční správce
IZ	Insolvenční zákon
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MS	Ministerstvo spravedlnosti
OR	Obchodní rejstřík
OSŘ	Občanský soudní řád
OSSZ	Okresní správa sociálního zabezpečení
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
OZ	Občanský zákoník
OZV	Očekávaný výsledek zpeněžení
PO	Právnícká osoba
RD	Rodinný dům
RHO	Rozhodná hodnota obydlí
SJM	Společné jmění manželů
SK	Splátkový kalendář
SK+MP	Splátkový kalendář se zpeněžením majetkové podstaty
ÚP	Úřad práce
USA	United States of America
ZMP	Zpeněžení majetkové podstaty
ZP	Znalecký posudek

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou (bakalářskou) práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 20.4.2020

Pospíšilová

Bc. Eva Pospíšilová

Seznam příloh

Příloha 1: Poučení o poskytování sociálních služeb

Příloha 2: Informace o zpracování osobních údajů: dlužník Lukáš Mentl

Příloha 3: Poučební pro klienta - oddlužení: dlužník Lukáš Mentl

Příloha 4: Čestné prohlášení: dlužník Lukáš Mentl

Příloha 5: Návrh na povolení oddlužení: dlužník Lukáš Mentl